

Identifiering av lämpliga platser för stadsodling

– Rekommendationer för integrering av stadsodling i en
befintlig stadsmiljö

Kajsa Engman

Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, Avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala

Examensarbete vid landskapsarkitekturprogrammet, Ultuna

Kurs: EX0860, Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E -

Landskapsarkitekturprogrammet – Uppsala, 30 HP

Kursansvarig institution: institutionen för stad och land

Nivå: Avancerad A2E

© 2020 Kajsa Engman, epost: khengman@gmail.com

Titel på svenska: Identifiering av lämpliga platser för stadsodling: Rekommendationer för integrering av stadsodling i en befintlig stadsmiljö

Titel på engelska: Identification of suitable places for urban gardening: Recommendations for the integration of urban gardening into an existing urban environment

Handledare: Vera Vincenzotti, SLU, institutionen för stad och land

Biträdande handledare: Sylvia Dovlén, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Per Berg, SLU, institutionen för stad och land

Biträdande examinator: Helena Espmark, SLU, institutionen för stad och land

Omslagsbild: Kolonilott i Odlarföreningen Norden, Uppsala

Upphovsrätt: Samtliga bilder, foton, illustrationer och kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren. Där inget annat anges är de författarens egna

Originalformat: A4

Nyckelord: platsidentifiering, rekommendationer, stadsodling, stadsmiljö, Uppsala

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Sammandrag

Städerna i Sverige växer allt mer vilket ofta innebär förtätning av den befintliga stadsmiljön. Till följd av detta minskar städernas gröna miljöer. Gröna ytor kan innebära olika typer av miljöer och ett exempel är stadsodlingar som bidrar med många positiva egenskaper till både staden och dess invånare. Stressreducering, fysisk aktivitet och sociala mötesplatser är bara några av de många fördelar som urbana odlingar ger.

I Uppsala finns det 34 befintliga eller planerade odlingsområden men i Uppsalas innerstad återfinns endast tre av dessa. Eftersom intresset för stadsodling är stort ger det ett högt tryck på de befintliga stadsodlingarna i Uppsala, speciellt då majoriteten av odlingsområdena återfinns i Uppsalas utkanter. Med tanke på stadsodlingarnas fördelar och det låga antalet befintliga stadsodlingar inom Uppsalas innerstad kommer arbetet undersöka möjligheterna att införa mer urban odling i Uppsala. Vidare kommer arbetet lyfta kunskap om hur landskapsarkitekter kan utreda lämpliga platser för stadsodling och hur dessa kan integreras i den befintliga stadsmiljön. Arbetet har därför utgått ifrån två frågeställningar.

1. Vilka rekommendationer kan guida val av plats för stadsodling i Uppsalas innerstad då odlingsplatsen ska integreras i närområdet?
2. Vilka platser kan identifieras som lämpliga för stadsodling i Uppsalas innerstad enligt de framtagna rekommendationerna?

För att svara på den första frågan gjordes en litteraturundersökning. Under litteraturundersökningen inhämtades information kring stadsodling, dess effekter samt integreringen av urban odling i stadsmiljö. Informationen kunde sedan omformuleras till rekommendationer för val av lämpliga platser för urban odling.

Som ett resultat av den första frågan kunde totalt elva rekommendationer identifieras. Dessa delades upp i *Rekommendationer för platsen* och *Rekommendationer för omgivningen*. Uppdelningen underlättade den efterföljande identifieringen av nya platser för stadsodling.

För att svara på arbetets andra fråga applicerades rekommendationerna på Uppsalas innerstad. Via kartundersökningar kunde sju platser identifieras i fyra av Uppsalas stadsdelar; Boländerna, Fjärdingen, Fålhagen och Luthagen. De rekommendationer och tillvägagångssätt som använts under arbetets gång är utformade för att kunna användas av andra svenska städer och kommuner.

Abstract

Swedish cities are growing, which often means densification of the existing urban environment. As a result, there is a decrease in the city's green spaces. Urban gardens contribute with many positive qualities to both the city and its inhabitants. Stress reduction, physical activity and places for social meetings are just some of the many benefits that urban agriculture provides.

In Uppsala, there are 34 existing or planned sites for urban gardening, but in Uppsala's inner city there are only three. Since there is a large interest in urban gardening, it puts a lot of pressure on the existing urban gardening sites in Uppsala. Especially since most of the areas are located on the outskirts of Uppsala. Given the benefits of urban gardening and the low number of existing urban gardening sites within Uppsala's inner city, this thesis will investigate the possibilities of introducing more sites for urban gardening in Uppsala. Furthermore, it will emphasise how landscape architects can investigate suitable places for urban agriculture and how these can be integrated into the existing urban environment. The work has therefore explored two research questions.

1. What recommendations can guide the choice of sites for urban gardening in Uppsala's inner city when the site is to be integrated in the immediate area?
2. Which sites can be identified as suitable for urban gardening in Uppsala's inner city according to the recommendations?

To answer the first question, a literature review was made. During the literature review, information regarding urban gardening, its effects and the integration of urban gardening in an urban environment, was gathered. The information could then be reformulated as recommendations for the selection of suitable sites for urban gardening.

As a result of the first research question a total of eleven recommendations could be identified. These were divided into *Recommendations for the site* and *Recommendations for the surrounding*. The division facilitated the following identification of new sites for urban gardening.

To answer the second research question the recommendations were applied to the inner city of Uppsala. Via map surveys, seven sites were identified in four of Uppsala's districts; Boländerna, Fjärdingen, Fålhagen and Luthagen. The recommendations and approaches used during the work are designed to be used by other Swedish cities and municipalities.

Summary

Introduction

Swedish cities are growing both by area and population as well as the densification of the inner city (Boverket 2012, p.21). The densification closes gaps in the city, which can contribute with more activities and chances for meetings between people, but at the same time the urban open spaces become smaller and green spaces are removed (Boverket 2016, p.7). In ten of the largest urban areas in Sweden there is a general declining in green areas (SCB 2010). The inhabitants of the cities need green environments in everyday life and the urban green spaces are often the only contact with nature that the city dwellers have (Russo & Cirella 2018, p.11). Cities can be both green and dense, but then there needs to be a focus on quality and not just quantity (ibid.).

The sites of urban gardening is a green space with great potential due to the many benefits. Urban gardening sites adds greenery to the city and the contact with nature can be both strengthening and healing since green areas are stress reducing (Schram-Bijkerk et al. 2017; Van den Berg & Custers 2011). The sites of urban gardening can also contribute to great opportunities for physical activity both through the transportation to the urban agriculture area and through the gardening (Schram-Bijkerk et al. 2017, p.868). Gardening in urban environments can also contribute to an increased accessibility in terms of organic and locally produced crops. This becomes especially important since many people do not reach the daily recommendations regarding the intake of fruits and vegetables (ibid.).

Urban gardening sites can also function as a social meeting place and thereby strengthen societal cohesion, which can also contribute to reduced violence and safer districts (Schram-Bijkerk et al. 2017, pp. 868–869). Kulak et al. (2013, p.77) believe that it is a problem that urban gardening is not included enough in urban planning since the sites of urban gardening contributes with noticeable reductions in greenhouse gas emissions. Therefore, urban gardening should be prioritized in urban development and planning to a greater extent and included in urban environments (ibid.).

Given the ongoing densification and fewer green spaces in cities, urban gardening can contribute with many benefits. It can provide both physical and mental health benefits together with improved social relationships and a supplement in the form of safety and ecosystem services. All this speaks for urban gardening as a tool for urban development and a simple contribution to a more sustainable future.

Aim and research questions

Uppsala is Sweden's fourth largest city and there is a great interest in gardening. Of the city's total of 34 existing or planned sites for urban gardening, only three are located within the inner-city boundary. Locating cultivation areas on the outskirts of the city can make it difficult to reach within a reasonable amount of time.

Given the benefits of urban gardening and the low number of existing sites for urban gardening within the inner city of Uppsala, this thesis will investigate the possibilities of introducing more urban gardening in Uppsala. Furthermore, the work will raise knowledge about how landscape architects can investigate suitable places for urban cultivation and how these can be integrated into the existing urban environment. To examine this, two questions are asked:

1. What recommendations can guide the choice of sites for urban gardening in Uppsala's inner city when the cultivation site is to be integrated in the immediate area?

2. Which sites can be identified as suitable for urban gardening in Uppsala's inner city according to the recommendations?

Method

To answer the research questions, a literature study has been conducted, where most of the material has been scientific articles in peer-reviewed international journals. In order to compile a large amount of information, the journal articles were grouped by topic linked to urban gardening. Through the articles, most recommendations could then be identified and grouped into two parts; *Recommendations for the site* and *Recommendations for the surrounding*. The recommendations have been applied to Uppsala's inner city to suitable places for urban gardening. The delimitation is made to Uppsala's central parts as there are few urban gardening sites in this area and urban gardening can contribute with positive characteristics to the city. The

application to Uppsala's inner city was made via map surveys where the districts located within the inner-city boundary were examined. The recommendations were applied one by one, which separated sites suitable for urban gardening, according to the recommendations. The suitability of the identified sites could then be confirmed through a site visit.

Figure i. Map of the approximate extent of Uppsala's inner city with the central station's location for the reader's orientation. Material by © Uppsala municipality (2016a).

Background

Urban gardening is a broad concept that includes different forms of gardening depending on design, distribution and economic perspective. As for the concept of urban gardening in Swedish or English literature, there is no clear definition. In addition, the concept seems to have a wide margin for interpretation possibilities. In this thesis, the broad interpretation of the concept of urban gardening will be used, i.e. gardening opportunities in an urban environment, focusing on the site's suitability for gardening.

Results

The recommendations identified during the work have been divided into two subsets. *Recommendations for the site* and *Recommendations for the surrounding*. The first one refers to what is most essential for the integration of the urban gardening site into the city. It is not necessary that all recommendations are met but it is reasonable that more fulfilled recommendations mean a better integration of urban gardening in an existing urban structure. The second one is not as specific to the urban gardening site but describes urban gardening in relation to target points in the surrounding areas. It is also possible that an urban gardening site cannot fulfill all of the recommendations below.

Recommendations for the site

Urban environment, new places for urban gardening should be located in an urban environment so that the city can take advantage of the benefits associated with urban gardening.

Accessibility to the public, the site must be accessible to the city's residents whether it regards the physical site or the transport to the urban gardening site.

Underutilized space, the city's surfaces need to be utilized better as the cities become denser.

Cultivable area, the site needs to contain either directly arable land or areas where pallet collars can be placed in order to cultivate.

Opportunity for social interactions, the urban gardening sites functions as social meeting places but public spaces in the immediate vicinity can also attract more people to the cultivation site.

Recommendations for the surrounding

Proximity to park environment, the nearby green spaces work together with the urban gardening site and they strengthen each other. Urban gardening can also complement other green areas with the function of cultivation.

Proximity to school, urban gardening connected to school environments has an increased health effect in terms of an increased intake of fruit and vegetables. Sites for urban gardening near a school can also contribute with educational opportunities and strengthen social relations.

Proximity to hospitals, a green environment provides positive health effects for both patients as well as hospital staff. Green areas and the function of urban gardening can strengthen and heal both the body and the mind.

Proximity to nursing homes, this demonstrates the positive effects of urban cultivation on the elderly and especially dementia patients. These patients show improved health and that urban gardening can contribute to a peaceful oasis.

Proximity to housing, as urban gardening sites functions as a green area, it also contributes with green environments close to home. This makes it easier for children, the elderly and the sick to be outdoors more often.

Places for integration of different social groups, urban gardening sites functions as a place for integration and can provide improved health and increased social interactions, for example to immigrants.

Identification of places for urban gardening in Uppsala's inner city

Through the application of the recommendations in Uppsala's inner city, a total of seven places could be identified in four different districts. The identified places are listed below.

1. The intersection Säbygatan / Knivstagatan
2. The intersection Säbygatan / Märstagatan
3. Uppsala University Hospital
4. Linnégymnasiet
5. Odinslund
6. Vaksala torg
7. The intersection Rectorsgatan / Börjegatan

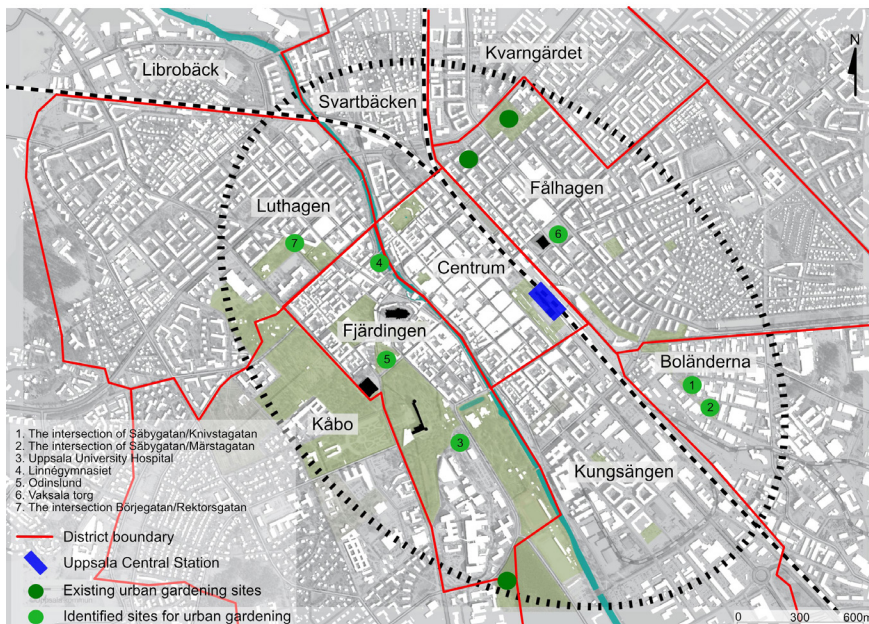

Figure ii. The map shows the identified sites for urban gardening in relation to the districts and the existing cultivation areas. The figure shows a relatively even spread of the cultivation sites in the inner city. Material by © Uppsala municipality (2016a).

Conclusion

The purpose of the work has been to investigate the possibilities for more urban gardening sites in Uppsala and to raise knowledge about how landscape architects can investigate and integrate sites for urban gardening. The research questions have examined recommendations that can guide the choice of site for urban gardening and which sites in Uppsala that can be identified through the recommendations. In terms of results, a total of eleven recommendations have been identified through the comprehensive literature study. Subsequently, seven locations have been identified via the map review and the application of the recommendations in Uppsala's inner city. The hope is that more cities and municipalities will use this thesis to create and integrate more sites for urban gardening in the future.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Problemställning	1
Precisering av ämne och studie	3
Syfte och frågeställningar	4
Avgränsning	4
Material och metod	5
Material och metod för identifiering av rekommendationer	5
Metod för identifiering av platser för stadsodling	6
Bakgrund	7
Vad är stadsodling?	7
Stadsodling i Uppsala	8
Att integrera stadsodling i staden	11
Rekommendationer vid val av plats för stadsodling	12
Rekommendationer för platsen	12
Stadsmiljö	13
Tillgänglig för allmänheten	14
Underutnyttjad yta	15
Odlingsbar yta	15
Möjligheter till sociala interaktioner	16

Rekommendationer för omgivningen	18
Närhet till parkmiljö	18
Närhet till skola	19
Närhet till sjukhus	20
Närhet till äldreboende	20
Närhet till bostäder	21
Platser för integrering av olika samhällsgrupper	22
Sammanfattning av rekommendationer	23

Identifiering av platser för stadsodling 23

Applicering av rekommendationer	24
Boländerna	26
Fjärdingen	29
Fålhagen	33
Luthagen	34
Sammanfattning av identifierande platser	36

Diskussion 37

Metoddiskussion	37
Resultatdiskussion	38

Reflektion 40

Referenser 41

Figurförteckning	45
------------------	----

Inledning

Städerna i Sverige växer både till yta och befolkning, och som en följd av detta bildas områden med flera stadskärnor och innerstaden förtätas (Boverket 2012, s.21). Förtätningen täpper till luckor i staden vilket kan bidra med fler aktiviteter och chanser till möten mellan människor men samtidigt blir stadsrummen mindre och grönytor byggs bort (Boverket 2016, s.7). Boverket (2016, s.20) menar därför att vi behöver bli bättre på att tillvarata ytor som inte används och ge oanvända ytor en tillfällig funktion i väntan på planerad exploatering.

Minskningen av grönytor bekräftas av SCB (2010) som undersökt stadsgrönskan i Sveriges tio största tätorter. Undersökningen visade en generell nedgång i samtliga undersökta tätorter även om grönområden på någon enstaka plats inom tätorten ökar (ibid.). Invånarna i städerna behöver gröna miljöer i vardagen och de urbana grönytorerna är ofta den enda kontakt med naturen som stadsborna har (Russo & Cirella 2018, s.11). Städer kan vara både gröna och täta men då behöver fokus läggas på kvaliteten och inte bara kvantiteten (ibid.).

Stadsodling är en grönyta där det finns stor potential eftersom de bidrar med många fördelar. Urban odling tillför grönska till staden och kontakten med naturen kan vara både stärkande och läkande för den psykologiska hälsan eftersom grönområden verkar stressreducerande (Schram-Bijkerk et al. 2017; Van den Berg & Custers 2011). Den urbana odlingen kan dessutom bidra med fysisk aktivitet, både genom transporten till odlingsplatsen och via trädgårdsarbetet (Schram-Bijkerk et al. 2017, s.868). Vidare menar Schram-Bijkerk et al. att odling i stadsmiljöer kan bidra med en ökad tillgänglighet vad gäller ekologiska och närproducerade grödor. Detta blir mycket viktigt eftersom många inte når de dagliga rekommendationer vad gäller intag av frukt och grönsaker (ibid.).

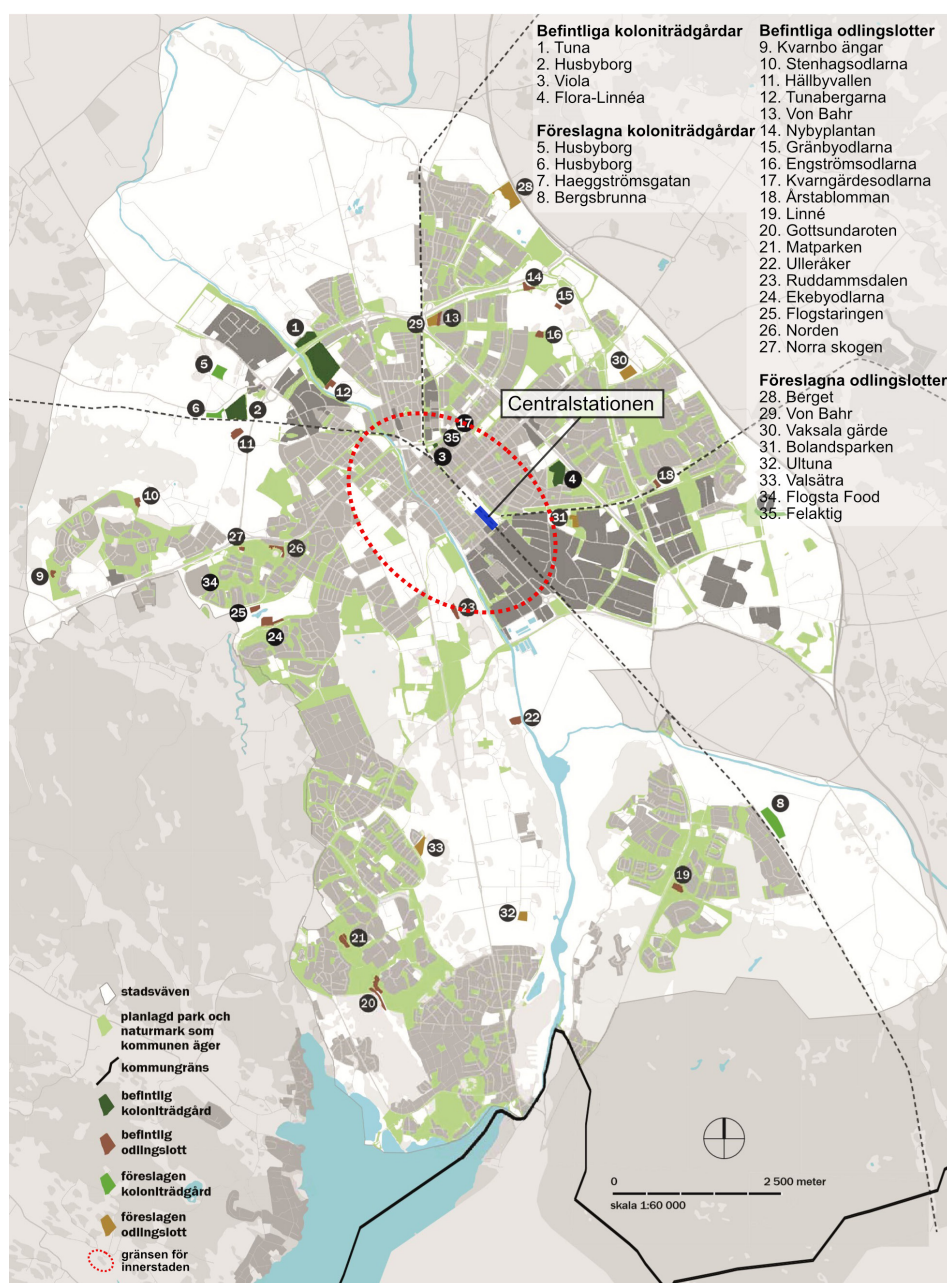
Stadsodlingen kan även fungera som en social mötesplats och därmed stärka sammanhållningen i samhället vilket kan bidra med minskat våld och tryggare stadsdelar (Schram-Bijkerk et al. 2017, ss.868–869). Kulak et al. (2013, s.77) menar att det är ett problem att stadsodling inte inkluderas tillräckligt mycket i stadsplaneringen eftersom stadsodlingen bidrar med märkbara minskningar när det gäller utsläpp av växthusgaser. Därför anser Kulak et al. (2013, s.77) att stadsodlingar i större utsträckning bör prioriteras och inkluderas i urbana miljöer.

Med bakgrund av den pågående förtätningen och allt färre grönytor i städerna kan stadsodlingen bidra med väldigt många fördelar. Stadsodlingar kan ge både fysiska och psykiska hälsofördelar tillsammans med förbättrade sociala relationer och ett tillskott i form av bland annat trygghet och ekosystemtjänster. Allt detta talar för stadsodlingen som ett verktyg för stadens utveckling och ett enkelt bidrag för en mer hållbar framtid.

Problemställning

I samband med att städerna blir allt tätare krävs en medvetenhet kring gröna miljöers funktioner och att stadsodling som grönyta som kan bidra med en mängd positiva effekter. I arbetet kommer förutsättningarna för stadsodling i Uppsala, Sveriges fjärde största stad, studeras. SCB (2010) beskriver att grönytorerna i Sveriges 10 största städer minskar, vilket innefattar Uppsala. Färre grönytor i Uppsala kan därför vara en effekt av förtätningen eftersom tätare städer leder till mindre stadsrum och därmed mindre plats för grönytor (Boverket 2016, s.7).

Stadsodlingar kan göra staden grönare och enligt Uppsala kommun (2020) finns det totalt 34 befintliga och planerade odlingsområden i staden. Detta kan tyckas vara många men på kartan från Uppsalas parkplan (Uppsala kommun 2012) som visar stadens odlingsområden är få belägna inom gränsen för innerstaden, (se fig. 1).

Figur 1. Inom den röda markeringen för Uppsalas innerstad återfinns endast 3 befintliga eller planerade odlingsområden (nummer 35 är felaktig). Majoriteten av odlingsområdena är belägna i utkanten av Uppsala. Underlag av © Uppsala kommun (2012).

Endast tre av odlingsplatserna återfinns helt eller delvis innanför innerstadsgränsen. Att många odlingsområden är belägna i utkanten av Uppsala försvårar dessutom för odlingsintresserade boende i centrum då det inte alltid är möjligt att transportera sig längre sträckor inom en rimlig tid. Intresset för stadsodling ökar både i Sverige och i Uppsala (Uppsala kommun 2019, s.2) vilket bland annat syns i långa kötider hos flera av Uppsalas odlingsföreningar¹. Dessutom nämner några av Uppsalas 25 odlingsföreningar att intresset för stadsodling verkar öka.

Eftersom det finns få odlingsområden i Uppsalas innerstad, ett stort intresse för stadsodling och många fördelar påvisar det potentialen för en hållbar stadsutveckling genom att skapa fler odlingsområden i de centrala delarna av Uppsala.

¹ Ekebyodlarna koloniförening, Odlarföreningen Ulleråker, Kvarnboängars odlarförening, Ruddammsdalens odlarförening och Tunabergarnas odlingsförening. Kontakt via mejl under perioden 2020-04-29 till 2020-05-04.

Precisering av ämne och studie

Stadsodling är ett komplext ämne med många olika aspekter och för att tydliggöra arbetets fokus behövs en precisering. Exempel på möjliga ämnen att undersöka vid implementering av stadsodling är hållbarhetsfrågor, ekologi, hälsa, eller olika grödors potential. I detta arbete kommer istället stadsodlingens förhållande till staden att undersökas i form av hur stadsodlingen kan integreras i den befintliga stadsstrukturen. Ämnesvalet beror främst på landskapsarkitektens arbetsområde då det inte är ovanligt med arbetsuppgifter som omfattar införandet av nya funktioner i en befintlig stadsmiljö. Utöver införandet av nya funktioner innefattar landskapsarkitektens uppdrag människans relation till omgivningen samt utformningen av utemiljöer.

I ett tidigt skede inspirerades arbetet av projektet Stadsbruk, ett odlingsprojekt med syfte att införa en form av kommersiell odling i fyra städer. Även om syftet var kommersiell odling kan projektet bidra med insikter om hur stadsodlingen kan integreras i staden. Utifrån projektet sammanställde White arkitekter en handbok riktad mot kommuner. För att förenkla arbetet delade White arkitekter upp odlingen efter tre modeller. Modellen de benämner som "stadsbruk urban" riktar sig mot den tätare staden och de övriga två modellerna mot stadens utkant respektive landsbygden (White arkitekter 2019, s.11). Modellen stadsbruk urban avser odling på mindre ytor i en tätare stadsmiljö där odlingen kan förläggas på antingen hårdgjorda ytor eller i direkt odlingsbar mark. Till en början baserades en stor del av arbetet på projektet Stadsbruk men allt eftersom arbetet fortskred övergick fokus till stadsodlingens integrering där White arkitekters arbete fick en mindre roll. White arkitekters arbete kring integrering av odling i städer är därför användbar vad gäller stadsodlingens integrering i en stadsmiljö i mitt arbete. Dock har det använts i mindre skala som förstärkande information istället för som bas i arbetet.

Städerna blir allt tätare vilket innebär att det finns mindre ytor för grönska och därför krävs nya lösningar för bland annat stadsodlingar. På grund av förtätningen börjar en ny form av stadsodling ta form där odlingsplatserna är mer småskaliga och flexibla än tidigare (Nikolaïdou et al. 2016, s.15). Att stadsodlingen förläggs på mindre ytor i staden skulle förenkla införandet av mer odling då det blir allt svårare att hitta större ytor som står orörda. Större ytor kan vara att föredra då de ger mer plats för gröna miljöer och en större yta för människor att använda. Samtidigt är det möjligt att det finns en större tillgång på mindre ytor då majoriteten av stadens yta redan har en befintlig användning. Eftersom stadsodlingen fungerar som en grönyta i den annars hårdgjorda stadsmiljön blir grönskan ett intresseväckande tillskott för alla som passerar odlingsområdet.

Med en ökande befolkningsmängd och färre grönytor kan stadsodlingar ses som ett komplement till stadens befintliga parker. Allmänhetens tillgänglighet till stadsodlingen nämns av Uppsala kommun (2019, s.3) eftersom de beskriver begreppet stadsodling som att odlingens förläggs på allmän platsmark. Stadsodlingen kan dessutom stärka befintliga grönområden eftersom odlingsplatsen bidrar med ännu mer grönska och kan på så sätt höja värdet på platsen (Middle et al. 2014, s.640). White arkitekter (2019, s.25) nämner stadsodlingens sammanhang i staden och uppmanar till att identifiera möjliga målpunkter i stadsodlingens närområde. Undersökningen av omgivningen bidrar därför med bättre förutsättningar för odlingsplatsen eftersom den då kan placeras i det bästa möjliga läget sett utifrån integreringen.

Preciseringen av ämnet stadsodling görs med bakgrund av landskapsarkitektens arbetsområde till stadsodlingens integrering i en befintlig stadsstruktur. Arbetet kommer fokuseras på mindre ytor i en stadsmiljö som allmänheten har tillgång till, baserat på Uppsala kommun (2019, s.3), Nikolaïdou et al. (2016, s.15) och stärkt av White arkitekters modell. Dessutom kommer platsen för stadsodlingen att undersökas i förhållande till den omgivande stadsstrukturen via bland annat målpunkter i närområdet.

Syfte och frågeställningar

Målet med arbetet är att lyfta kunskap om hur landskapsarkitekter kan utreda platser för stadsodling och integrera dessa i en medelstor, svensk stad. Syftet är att undersöka möjligheterna att införa mer stadsodling i Uppsala och hur stadsodlingen kan integreras i staden utifrån den befintliga stadsstrukturen.

För att kunna införa mer stadsodling behöver lämpliga platser identifieras. Vid identifieringen av platser är därför ett ramverk i form av rekommendationer som beskriver platsens lämplighet mycket användbart. Därmed kan lämpliga platser som uppfyller rekommendationerna sållas ut. Framtagandet av rekommendationer möjliggör för andra städer eller kommuner att använda dessa för att identifiera lämpliga platser för stadsodling.

Arbetets frågeställningar:

1. Vilka rekommendationer kan guida val av plats för stadsodling i Uppsalas innerstad då odlingsplatsen ska integreras i närområdet?
2. Vilka platser kan identifieras som lämpliga för stadsodling i Uppsalas innerstad enligt de framtagna rekommendationerna?

Avgränsning

Då arbetet fokuseras på stadsodlingens integrering i förhållande till den befintliga stadsstrukturen kommer inga aspekter rörande stadsodlingens estetik eller upplevelsevärden beröras. Inte heller kommer arbetet beskriva odlarnas perspektiv på stadsodling eller motiv till stadsodling då detta inte faller in under preciseringen. Stadsodling är ett exempel på en grönyta i staden och därför en del i den större grönstrukturen. Detta kopplas ofta samman med ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Eftersom arbetet fokuserar på att identifiera rekommendationer och lämpliga platser för stadsodling kommer hållbarhetsaspekterna endast nämnas översiktligt.

Arbetet omfattar odlingens placering i offentliga miljöer som allmänheten har tillgång till. Med offentliga miljöer menas mark klassad som allmän plats och som används för gemensamma behov. Avgränsningen görs eftersom Uppsala kommun (2019, s.3) skriver att stadsodlingen ska ske på allmän platsmark i urbana miljöer. Enligt Boverket (2017) innebär allmän plats att det antingen finns en enskild huvudman eller kommunal huvudman. Ett enskilt huvudmannaskap innebär

oftast att marken ägs av en samfällighet, exempelvis fastighetsägarna (ibid.).

Vidare fokuseras arbetet genom att undersöka ett avgränsat område i Uppsala och avgränsningen har gjorts till Uppsalas innerstad, (se fig.2). Detta beror på att det finns väldigt få stadsodlingar i Uppsalas centrala delar samt att stadsodlingen kan bidra med positiva effekter på både staden och invånarna. Enligt Uppsala kommun (Uppsala kommun 2016a, s.9) finns inte en exakt avgränsning rörande innerstaden och därför kommer den ungefärliga gränsen från Uppsalas innerstadsstrategi att användas, (se fig. 2.). Eftersom den geografiska avgränsningen berör stadsmiljön har inga dokument rörande landsbygden undersökts.

Figur 2. Karta över den ungefärliga utbredningen av Uppsalas innerstad med centralstationens läge för läsarens orientering. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Material och metod

Kapitlet struktureras efter arbetets två frågeställningar och beskriver genomförandet av de två resultatdelarna. Det första metodavsnittet skildrar identifieringen av rekommendationer vid val av plats för stadsodling. Det andra metodavsnittet beskriver identifieringen av lämpliga platser för stadsodling genom appliceringen av rekommendationerna på Uppsalas innerstad. Materialet som nyttjats i arbetet redovisas i det första metodavsnittet. Litteraturen som presenteras användes i både bakgrunden och den första resultatdelen.

Intresset för odling är stort i Uppsala, vilket flera av Uppsalas odlingsföreningar bekräftar². För att undersöka hur stort engagemanget för stadsodling är skickades mejl till Uppsalas 25 odlingsföreningar. Frågorna som ställdes var hur många som står i kö och hur lång kötiden för att börja odla är. Detta kommer redovisas under kapitlet *Intresse för stadsodling i Uppsala* för att samla all information om Uppsalas odlingsföreningar, intresse och kötid under samma stycke.

Material och metod för identifiering av rekommendationer

I arbetet eftersöks rekommendationer som beskriver stadsodlingens lämplighet för lokaliseringen till en specifik plats. För att identifiera rekommendationer användes en litteraturstudie där framförallt vetenskapligt granskade tidskriftsartiklar nyttjades. Utöver de vetenskapligt granskade artiklarna har även dokument från Uppsala kommun, projektet Stadsbruk och Delshammar (2012) använts. Dessutom kunde myndigheter som SCB (2010) och Boverket (2007; 2012; 2016; 2017; 2018) bidra till arbetet. Nedan beskrivs respektive material och hur det använts.

De vetenskapligt granskade tidskriftsartiklar som användes för rekommendationerna har grupperats efter innehåll och de fördelar som stadsodling ger i förhållande till ämnet. Grupperingen av litteraturen har därför givit en rekommendation vars rubrik beskriver vilket ämnesområde som berörs. Det är få källor som nämner negativa aspekter med stadsodling men även dessa har inkluderats för att påvisa förekomsten och fördjupa arbetet. Flera av de undersökta tidskriftsartiklarna från litteraturstudien innehöll samma källor vilket följaktligen utgjorde en bas för arbetet. Exempel på sådana artiklar är Schram-Bijkerk et al. (2017), Nikolaïdou et al. (2016) och Middle et al. (2014.). Vidare undersökningar blev därför riktade mot mer specifika ämnen för att antingen ge nya eller mer nyanserade rekommendationer. I vissa av tidskriftsartiklarna kunde flera olika rekommendationer hittas men även leda till andra källor som gav nya rekommendationer eller stärkte de som redan identifierats. Dessutom kunde flera oberoende källor ta upp samma information men i olika varianter och vinklingar vilket stärkte rekommendationerna ytterligare. Vad gäller majoriteten av de tidskriftsartiklar som använts i arbetet har de inte undersökt stadsodling i Sverige, dock rör många av artiklarna Europa. Om tidskriftsartiklarna varit relevanta för frågeställningarna och applicerbara på en svensk stadsmiljö har de nyttjats i arbetet.

För att ge en bild av arbetet med stadsodling i Uppsala kommun gjordes en granskning av planeringsdokument, underlagsrapporter och styrdokument samt Uppsalas kommuns hemsida. Informationen användes både till arbetets bakgrund och för att förstärka rekommendationerna. Granskningen utgick från översiktsplanen och undersökte därefter de underlagsrapporter och styrdokument som legat till grund för den. Exempelvis undersöktes *Uppsalas parker – riktlinjer* (Uppsala kommun 2014) och *Naturvårdsprogram för Uppsala kommun* (Uppsala kommun 2006), två av de dokument som berör Uppsalas grönområden mest. Sist undersöktes Uppsalas kommuns hemsida. Då granskningen visade att det inte finns så mycket skrivet om stadsodling kopplat till innerstaden gjordes ett medvetet val att inkludera all information gällande staden. Det beror på att det i vissa fall är svårt att urskilja om informationen gäller hela kommunen eller bara vissa delar. När fler rekommendationer inte kunde identifieras sammanställdes informationen i en kortfattad punktlista för att ge en snabb överblick av resultatets första del.

² Ekebyodlarna koloniförening, Odla i Uppsala, Kvarnboängars odlarförening, Ruddammsdalens odlarförening och Tunabergarnas odlingsförening. Kontakt via mejl under perioden 2020-04-29 till 2020-05-04.

Arbetet har inspirerats av projektet Stadsbruk vilket bidragit till information kring integreringen av urban odling. I mitt arbete har sammanfattningen av projektet använts; *En guide för kommersiell odling i staden* samt *White arkitekters handbok; Att skapa förutsättningar för Stadsbruk – En handbok för kommuner*. Sammanfattningen av projektet Stadsbruk är skriven av Rasmusson et al. (2016) och har bidragit med information gällande platsval och stadsodlingens integrering. Handboken är skriven av White arkitekter (2019) och även denna har bidragit med material i form av modellen samt stadsodlingens integrering. Dessa två dokument är inte vetenskapligt granskat material på samma sätt som tidskriftsartiklarna men det är två genomarbetade dokument som riktar sig till kommuner vilket medför krav på att informationen är korrekt och applicerbar. Litteraturen från Rasmusson et al. och White arkitekter användes både i bakgrunden och vid identifieringen av rekommendationer.

Ytterligare referenser som använts i arbetet är varierande litteratur från Boverket, SCB (2010) och Delshammar (2012), vilka använts till arbetets bakgrund. Boverket och SCB är två myndigheter och båda anses vara pålitliga källor. Material från Boverket användes för information gällande urbanisering, användning av allmän plats och rekommendationer kring bostadsnära natur. För statistik gällande grönyrtornas minskning i städerna användes SCB. Delshammar (2012) med rapporten *Stadsodling – Reflektioner och perspektiv från SLU Alnarp* har använts för att undersöka begreppet stadsodling och bidrar med olika typer av stadsodling.

När arbetet med identifiering av platser i Uppsalas innerstad påbörjades behövdes en indelning för att underlätta appliceringen av rekommendationerna. Därför gjordes indelningen *Rekommendationer för platsen* och *Rekommendationer för omgivningen*. Den förra rubriken beskriver det som krävs för att stadsodlingen med fördel ska kunna förläggas på en viss plats och den senare beskriver hur stadsodlingen förhåller sig till omgivningen. *Rekommendationer för omgivningen* innebär inget krav på uppfyllnad utan grupperar stadsodlingens fördelar i förhållande till en målpunkt i omgivningen.

Metod för identifiering av platser för stadsodling i Uppsalas innerstad

Den andra resultatdelen inleddes med en tolkning av hur de identifierade rekommendationerna användes för att identifiera platser i Uppsalas innerstad som lämpar sig för stadsodling. För att kunna applicera rekommendationerna gjordes en analys av Uppsalas innerstad i två olika steg. I det första steget undersöktes Uppsalas innerstad översiktligt via Google Maps för att identifiera vilka stadsdelar som ligger innanför innerstadsgränsen. Här jämfördes Uppsalas stadsdelar i Google Maps med kartan som visar avgränsningen för Uppsalas innerstad (Uppsala kommun 2016a, s.9). Stadsdelarna som helt eller delvis ligger innanför gränsen för innerstaden sammanställdes i en karta för att ge en tydligare visuell bild av de områden som undersökts. Till kartan adderades även befintliga odlingsområdena från Uppsala kommuns *Plankarta 5, Stadsodling* (2012) för att förtydliga var de är belägna. Det bör dock noteras att på *Plankarta 5 - Stadsodling* (Uppsala kommun 2012) är nummer 35 felaktig då den varken existerar eller är planerad enligt Linda Wallgren³, landskapsingenjör på Uppsala kommun.

Efter att stadsdelarna inom innerstadsgränsen urskilts undersöktes en stadsdel i taget för att identifiera lämpliga platser för stadsodling. Vid identifieringen av lämpliga platser för stadsodling användes Google Maps för att urskilja gränserna på varje stadsdel. Samtidigt användes Google Street View för att se hur stadsdelarna såg ut i gatunivå för att ge en tydligare bild av området som undersöktes. Först granskades områdena utifrån appliceringen av *Rekommendationer för platsen* och via Uppsala kommuns (u.å) interaktiva verktyg Kommunkarta. Kartverktyget nyttjades för att via filtreringsfunktionen urskilja ytor klassificerade som allmän plats. När en möjlig plats hade identifierats utifrån *Rekommendationer för platsen* användes Google Maps översiktligt för att granska de närmsta omgivningarna utifrån *Rekommendationer för omgivningen*.

³Linda Wallgren. Uppsala kommun, enheten Planering och projektering. Kontakt via mejl 2020-04-16

När platserna hade identifierats undersöktes de även med hjälp av ett platsbesök lördagen den 9 maj för att bekräfta och motivera lämpligheten utifrån rekommendationerna. Under platsbesöken togs foton för att ge läsaren en visuell bild av platsen. Kartbilder användes för att ge läsaren en tydligare uppfattning om var ytan är belägen samt hur omgivningarna ser ut och förhåller sig till platsen. Det bör tilläggas att jag är uppvuxen i Uppsala och därför har god kännedom om de platser som undersökts tillsammans med staden i övrigt.

Bakgrund

För att kunna identifiera rekommendationer och lämpliga platser ges först en allmän bakgrund till vad stadsodling innebär och hur begreppet kan förklaras. Därefter granskas stadsodlingen i Uppsala för att visa hur Uppsala kommun arbetar med stadsodling i olika planeringsdokument. Avslutningsvis undersöks viktiga aspekter när stadsodlingen ska integreras i staden.

Vad är stadsodling?

En svensk definition av fenomenet eller begreppet stadsodling är inte lätt att hitta men trots det kan innebörden anas utifrån namnet; odling i en stadsmiljö. Om det svenska ordet jämförs med engelskan finns det dock närliggande begrepp som *urban gardening* eller *urban agriculture*. Detta är någonting som Ernwein (2014, s.78) undersökt i artikeln *Framing urban gardening and agriculture: On space, scale and the public*. Han nämner båda ovanstående begrepp och menar att det finns skillnader inom den engelskspråkiga litteraturen kring ämnet. Ernwein beskriver skillnaden som att inom *urban agriculture* fokuseras studierna ofta på initiativ i utvecklingsländer och refererar till odling i urbana miljöer. Vad som däremot menas med urbana miljöer definieras sällan (ibid.). När det istället gäller *urban gardening* handlar litteraturen ofta om innerstaden (ibid.) eller lösningar på social fragmentering (s.79) trots att det på andra språk kan beskrivas på samma sätt som *urban agriculture* (s.78). Detta påvisar förvirringen kring begreppen både vad gäller engelska och andra språk samt att det inte finns en tydlig definition varken för de engelska eller, i det här fallet, svenska termerna. Detsamma gäller för det engelska begreppet *community garden* som generellt beskrivs som en öppen yta där odlingen sköts av medlemmar från närområdet (Guitart et al. 2012, s.364). Enligt Guitart et al. (2012, s.366) specificeras inte begreppet i 63% av den litteratur som undersöktes i deras studie och författarna skriver att det inte finns någon tydlig definition av begreppet. Dock påpekar de att det kan bero på att begreppet till stor del förklarar sig själv (ibid.).

Stadsodlingens breda tolkningsmöjligheter bekräftas av Delshammar (2012, s.3) som i en svensk rapport menar att det troligen finns olika uppfattningar om vad stadsodling innebär och hur den kan användas. Delshammar menar att det även finns många typer av stadsodling både vad gäller utformning, utbredning eller ekonomiska perspektiv. Några exempel som nämns av Delshammar är enskild eller kollektiv odling, småskalig eller storskalig odling samt fritidsodling eller kommersiell odling.

Detta arbete fokuserar på Uppsalas innerstad vilket gör Uppsala kommuns egen indelning rörande odling relevant. Uppsala kommuns begrepp skiljer sig från Ernwein (2014), Guitart et al. (2012) och Delshammar (2012). Nedan beskrivs Uppsala kommuns indelning.

- *Koloniträdgård*, en större jordplätt som upplåtits för odling där en mindre stuga får uppföras. Detta tolkar jag som en större, enskild fritidsodling utifrån Delshammars begreppsprecisering.

- *Odlingslott/kollektivodling för privat bruk*, till skillnad från koloniträdgård är detta en mindre jordplätt utan byggrätt. Utifrån Delshammars begrepp (2012, s.3) kan begreppet tolkas som en form av kollektiv fritidsodling där odlingen sker enskilt men organiseras av en odlingsförening.
- *Stadsodling, kollektivodling för gemensam odling och övrig odling*, när odlingen är gemensam och ska förläggas i offentliga miljöer (Uppsala kommun 2020). Utifrån beskrivningen tolkar jag det som att Uppsala kommun vill gruppera den odling som ska vara gemensam och tillgänglig för allmänheten under ett samlat begrepp. Delshammar (2012, s.3) beskriver *stadsodling* som det övergripande begreppet vilket skulle kunna innefatta flera typer av odling, däribland *kollektiv odling*. Uppsala kommun (2020) uttrycker specifikt att den kollektiva odlingen ska ske gemensamt vilket enligt Delshammars förklaring skulle kunna innebära odling via verksamheter som skolor eller vårdboenden. Däremot skulle troligen Guitart et al. (2012, s.364) benämna Uppsala kommuns begrepp som *community garden* vilket innebär att odlingen sköts av boende i närområdet. Vad Uppsala kommun (2020) menar med *övrig odling* specificeras inte närmre men utifrån beskrivningen gäller det troligen alla typer av offentligt förlagda och gemensamma odlingar.

För att sammanfatta kapitlet tolkar jag det som att det svenska begreppet innefattar en mängd olika aspekter beroende på vilken detaljeringsgrad som efterfrågas. Däremot ligger det enkla svaret i namnet; urban odling eller odling i en stadsmiljö. Enskild odling och kollektiv odling beror inte av platsen utan organiseringen av de som odlar (Delshammar 2012). Dock innebär allmänhetens tillgång till platsen en kollektiv form av odling eftersom allmän plats inte får upplåtas för enskilda verksamheter (Boverket 2017), exempelvis kolonilotter. Vad gäller småskalig eller storskalig odling specificeras inte i platsens storlek utan vad som är stort eller litet är diffusa begrepp. Fritidsodling, kommersiell odling eller community gardens beror liksom enskild eller kollektiv odling inte av platsen utan snarare strukturen av de som odlar (Delshammar 2012; Guitart et al. 2012). Även här gäller allmänhetens tillgång till platsen vilket de tre ovan nämnda odlingsformerna skulle kunna innefatta. Däremot utesluts Uppsala kommuns begrepp *Koloniträdgård* och *Odlingslott/kollektivodling för privat bruk* eftersom de inte inkluderar allmänhetens tillgång till odlingsplatsen. Sammanfattningsvis kommer arbetet inte granska några specifika former av urban odling. Det är det generella begreppet stadsodling som undersöks med fokus på platsens lämplighet.

Stadsodling i Uppsala

Kapitlet beskriver stadsodlingen i Uppsala kommun och vilket intresse som finns för stadsodling. Vidare undersöks hur kommunen arbetar med stadsodling utifrån plandokument, underlagsrapporter, styrdokument och kommunens hemsida. Syftet är att ge en introduktion till stadsodling i Uppsala kommun och en bakgrund till rekommendationerna.

Intresse för stadsodling i Uppsala

Uppsala kommun ville öka intresset för odling och påvisa möjligheter för odling i staden (Uppsala kommun 2017). Därför utsåg kommunen år 2017 till stadsodlingens år med temat "alla kan odla". Initiativet innebar bland annat att ätbara växter planterades i Uppsalas innerstad som invånarna sedan kunde skörda. För att ytterligare öka lusten för stadsodling genomförde Uppsala kommun olika kultur- och odlingsrelaterade aktiviteter. Detta skedde via nya odlingsplatser både i parker och på torg med lärotillfällen kring odling på fritidsgårdar och bibliotek. Utöver detta delades bidrag ut till odlingsföreningar och kommunala verksamheter för att genomföra olika typer av stadsodlingprojekt.

Tabell 1. Tabellen beskriver en varierande kötid bland Uppsalas odlingsföreningar men ändå många personer i kö för att få en odlingsplats. Baserad på mejl- och telefonkontakt med Uppsalas odlingsföreningar.

Odlarförening	Antal i kö	Kötid
Ekebyodlarna	53 personer	-
Flogstaringens odlarförening	24 personer	1 år
Hällbyvallsodlarna	46 personer	2 år
Kvarnboängars odlarförening	8 personer	0,5 – 1 år
Kvarngårdets odlarförening	202 personer	3 år
Matparken	-	-
Norra skogen	-	-
Odlarföreningen Von Bahr	18 personer	5 år
Ruddammdalens odlarförening	57 personer	3 – 5 år
Tunabergarnas odlarförening	53 personer	3 år
Ulleråkers odlarförening	100 personer	-

Intresset för odling är stort i Uppsala vilket bekräftas av en artikel i UNT och Uppsalas odlingsföreningar. UNT skriver att riksförbundet Svensk Trädgård uppmärksammat ett ökat intresse för odling, framförallt i samband med coronapandemin (Sandow 2020). Vad gäller Uppsala bekräftas det av odlingsföreningen Flora-Linnea som haft fler intressenter än vanligt under sommaren (ibid.).

För att undersöka hur stort intresset för stadsodling är skickades mejl till Uppsalas 25 odlingsföreningar. Frågorna som ställdes var hur många som står i kö och

hur lång kötiden för att börja odla är. Av 25 föreningar finns det korrekta kontaktuppgifter till 20 och av de tillfrågade svarade 11 odlingsföreningar. Av de 11 odlingsföreningarna var det enbart Kvarnboängars odlarförening som hade en kortare kötid på 0,5–1 års väntetid för en odlingslott⁴. Norra skogens odlarförening beskriver att de inte har någon kö eftersom odlingsområdet i år kunde utökas⁵. Ekebyodlarna och Ulleråkers odlarförening beskriver ingen kötid men menar istället att intresset är stort och uppvisar 53⁶ respektive 100⁷ personer i kö. Matparken är den enda föreningen som inte upplever ett ökat intresse för odling men beskriver ändå hur de i år för första gången nekat personer som velat odla jämfört med tidigare år då alla fått en plats⁸. Resterande odlingsföreningar beskriver en kötid på mellan 1–5 års väntetid⁹, (se tabell 1).

Ovanstående stycke kan sammanfattas som att de flesta av Uppsalas odlingsföreningar som svarade på undersökningen uppvisar en kötid över 1 år och fler än 20 personer i kö. Några beskriver dessutom i egna ord en ökad efterfrågan på odlingsplatser. Även om inte alla tillfrågade föreningar svarade kan det ändå tolkas som att det finns ett relativt stort intresse för odling i Uppsala.

Uppsala kommuns planering för stadsodling

I översiktsplanen för Uppsala kommun nämns stadsodling kortfattat men visar ändå en viss medvetenhet om stadsodlingens positiva egenskaper. Enligt översiktsplanen ska hänsyn tas till möjligheten för odlingsytor i både stad och tätort. Framförallt då de ligger i anslutning till skolor och förskolor (Uppsala kommun 2016b, s.43). Vad Uppsala kommun menar med hänsyn i sammanhanget specificeras inte och skulle kunna innebära både stora och små möjligheter för stadsodling inom Uppsala. Omnämmandet av stadsodling i översiktsplanen skulle kunna användas för att bredda möjligheterna inför framtiden och påvisa stadsodling som en viktig planeringsaspekt. Speciellt eftersom Uppsala kommun (2016b, s.66) skriver att det ska finnas en stor variation av funktioner i staden och att stadsodling bidrar med exempelvis stärkta ekosystemtjänster. Dokumentet visar att Uppsala kommun är medveten om stadsodlingens fördelar och att stadsodlingen fyller en viktig funktion i kommunens utveckling.

⁴ Kvarnboängars koloniförening. Kontakt via mejl 2020-04-30

⁵ Norra skogens odlarförening. Kontakt via mejl 2020-05-04

⁶ Ekebyodlarna. Kontakt via mejl 2020-05-03

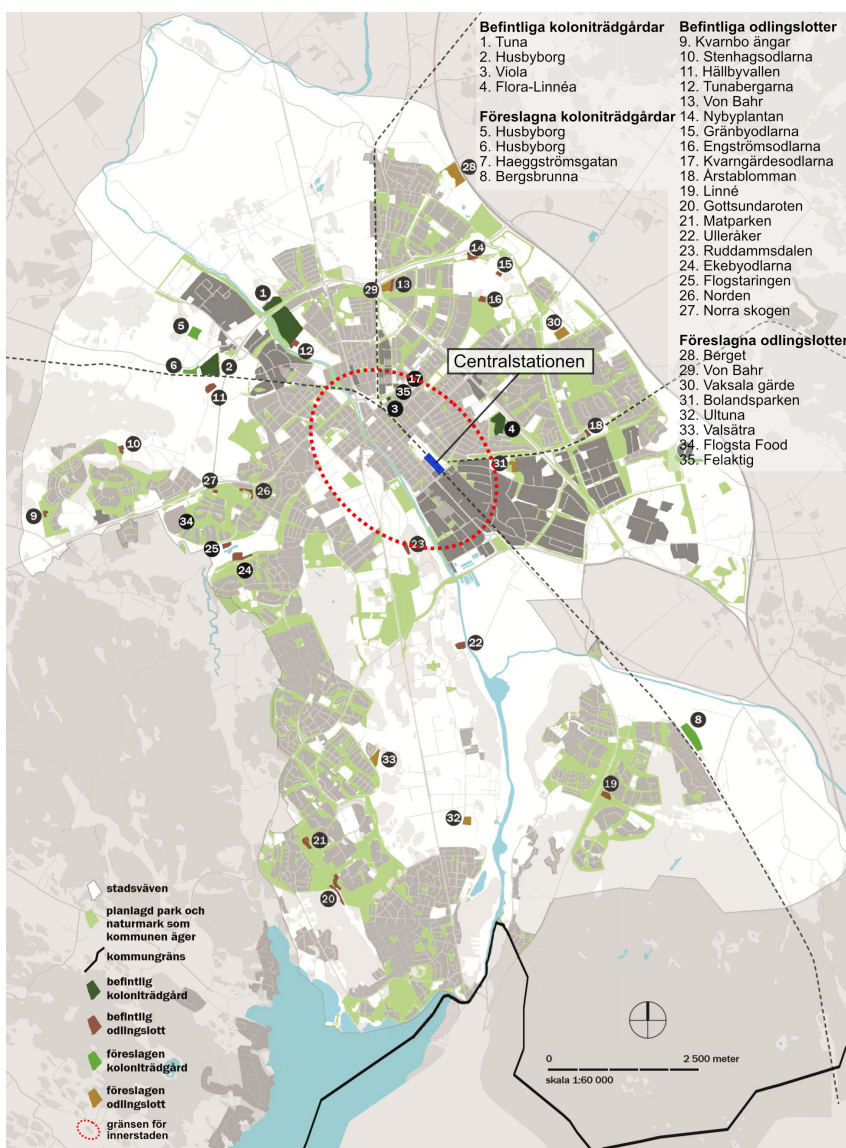
⁷ Ulleråkers odlarförening. Kontakt via mejl 2020-05-03

⁸ Matparken. Kontakt via telefonsamtal 2020-05-25

⁹ Flogstaringens odlarförening, Hällbyvallsodlarna, Kvarngårdets odlarförening, Odlarföreningen Von Bahr, Ruddammdalens odlarförening, Tunabergarnas odlarförening

I *Naturvårdsprogram för Uppsala kommun* skriver kommunen att behovet av lokal odling ska tillgodoses genom att bostadsnära grönytor värnas och skyddas (Uppsala kommun 2006, s.74). Dessutom ska den lokala odlingen vid behov även utvecklas eftersom odlingen gynnar den biologiska mångfalden (ibid.). Naturvårdsprogrammet är ett styrdokument för specifika frågor inom fysisk planering men vad som menas med lokal odling specificeras inte närmare. Däremot nämns bostadsnära grönytor vilket kan tolkas som att det är dessa som den lokala odlingen ska förläggas på. Naturvårdsprogrammet är diffust utformat kring användandet av odlingsytor men eftersom det nämns verkar kommunen medveten om fördelarna, liksom i översiktsplanen.

Dokumentet *Uppsalas parker – riktlinjer* är en omarbetning av Uppsalas parkprogram och beskriver det växande intresset för odling samt Uppsalas målsättning om att planera för de odlingsintresserade. Det finns både ett stort internationellt och nationellt intresse för stadsodling, vilket bland annat syns i flera pågående odlingsprojekt i Sverige och ett intresse för odling i Uppsala (Uppsala kommun 2014, ss.10–13). Kommunen (2014, s.11) skriver att stadsodling bland annat är hälsofrämjande då det bidrar med promenadvänliga grönområden nära bostaden. I målsättningen för dokumentet anges att kommunen ska ”Planera för att det ska vara lätt att odla för den som vill”

Figur 3. Kartan visar spridningen av föreslagna och befintliga odlingsområden i Uppsala inom stadsväven, den grova uppskattningen av Uppsala år 2030. Underlag av © Uppsala kommun (2012).

(Uppsala kommun 2014, s.13), vilket ger ett tydligt mål att arbeta mot och visar var kommunen står i frågan. Till *Uppsalas parker – riktlinjer* hör även *Plankarta 5 – Stadsodling* som visar befintliga odlingsområden tillsammans med de som planeras inom den uppskattade geografiska gränsen för Uppsala år 2030, (se fig. 3). På kartan visas elva föreslagna odlingsområden men en motivering till de valda områdena anges inte (Uppsala kommun 2012; Uppsala kommun 2014). Eftersom ett klagörande av områdenas lämplighet för stadsodling inte finns uppstår svårigheter för läsaren att förstå varför just dessa platser valts fler.

Sedan år 2019 finns det nya *Regler för fritidsodling i Uppsala kommun* som kortfattat beskriver olika typer av odlingsformer. Informationen riktar sig mest till fritidsodling som kolonilotter, men även stadsodling nämns översiktligt gällande utformningen. I de nya reglerna betonar kommunen att stadsodlingar ska vara öppna och tillgängliga för alla samt att området inte ska vara utformat så att platsen kan uppfattas som privatiserad (Uppsala kommun 2019, ss.4–8). Stadsodlingen beskrivs inte mer utförligt men texten visar ändå att Uppsala kommun har ett intresse av att arbeta med stadsodling samt att tydliggöra ramarna för odlingsaktiviteter i Uppsala.

Att integrera stadsodling i staden

Ett delsyfte för arbetet är att identifiera rekommendationer för stadsodlingen så att stadsodlingen kan integreras i omgivningen på bästa sätt. Detta kräver en medvetenhet kring hur stadsodlingen påverkar staden och vice versa. En positiv effekt av stadsodling är en ökad biologisk mångfald vilket kan skapas genom att en artfattig gräsyta uppodlas eller om odling införs på en hårdgjord yta med hjälp av pallkragar (Rasmusson et al. 2016, ss.40–43). Samtidigt skriver Rasmusson et al. att man bör vara medveten om att artrikedomen också kan minska om det är en artrik ängsyta eller ruderatmark, det vill säga öppen mark som ofta störs av mänsklig aktivitet, som tas i bruk. Ruderatmark eller bortglömda ytor i industriområden är exempel på ytor som inte direkt används vilka kan ges nytt liv med hjälp av stadsodling (ibid.).

Modellen stadsbruk urban är den form av stadsodling som enligt White arkitekter (2019, s.11) lämpar sig bäst för de minsta och mest centrala ytorna i staden. Modellen påvisar möjligheterna till att använda stadsodling för "placemaking", att skapa en plats med en identitet som människor kommer ihåg och vill besöka (White arkitekter 2019, s.11). Exempelvis har Göteborg arbetat med stadsodling genom att placera ut pallkragar på en yta av 600 kvadratmeter längs en kajkant och parkeringsplatser i ett tidigare industriområde (White arkitekter 2019, s.23). Detta kan därför fungera som ett exempel på utveckling av underutnyttjade platser. Att använda en underutnyttjad plats och skapa en plats med stark identitet ger ett tillskott i närmiljön (Rasmusson et al. 2016, ss.40–43). Då bortglömda ytor använts har de kunnat höja statusen på ett helt område (ibid.). Detta påvisar hur stadsodlingen kan användas för att bidra med förstärkta kvaliteter till omgivningen och inte bara det som själva odlingen ger på platsen.

För att stadsodlingen ska kunna integreras på ett bra sätt i staden är tillgängligheten viktig, det vill säga möjligheter för alla att ta sig till platsen på ett smidigt sätt med transportmedel som kollektivtrafik eller cykel (White arkitekter 2019, s.24). Detta blir extra viktigt eftersom det ger odlingsmöjligheter för personer som inte har bil eller kan gå längre sträckor. Tack vare tillgängligheten fungerar odlingsplatsen även som en social mötesplats där folk i olika åldrar och med olika bakgrund kan dela upplevelser och kunskaper med varandra (Rasmusson et al. 2016, s.41). Samtidigt finns det många pedagogiska möjligheter för att använda odlingen som ett sätt att sprida kunskap om naturen och hållbarhet (Rasmusson et al. 2016, s.42). Detta stöds även av Uppsala kommun som i översiktsplanen skriver att hänsyn ska tas till odlingsytor i anslutning till skolor och förskolor (Uppsala kommun 2016b, s.43).

Stadsodlingen kan även fungera som en grön rekreationsyta för allmänheten. Eftersom odlingen ger hög grad av närvaro kan odlingsplatsen dessutom upplevas som en trygg plats då fler personer rör sig i området (White arkitekter 2019, s.24). Tack vare en ökad mänsklig närvaro på platsen ökar den upplevda tryggheten vilket ytterligare bidrar till känslan av en mer säker och därmed attraktiv stadsdel (Rasmusson et al. 2016, ss.40–43).

Tyvärr finns det nackdelar i samband med stadsodling i form av stölder eller vandalism (White arkitekter 2019, s.25). Det finns även aspekter som kan uppfattas störande. Exempel på sådana kan vara gödseldoft, ljudet av maskiner och att platsen är mindre tilltalande under vinterhalvåret (ibid.). Stadsodlingen kommer alltid påverka staden precis som staden påverkar stadsodlingen, men enligt White arkitekter är de positiva egenskaperna fler än de negativa. Samtidigt måste negativa effekter uppmärksammas så att en välgrundad bedömning av en plats lämplighet för odling kan göras.

Rekommendationer vid val av plats för stadsodling

I det här kapitlet beskrivs den första delen av studiens två resultatavsnitt där rekommendationer för val av lämpliga platser för stadsodling identifieras och undersöks med syfte att integrera odling i en stadsmiljö. Kapitlet inleds med att beskriva *Rekommendationer för platsen* och sedan *Rekommendationer för omgivningen*. Den litteratur som berör stadsodlingen i förhållande till ett specifikt tema har grupperats och bildat urvalet av de olika rekommendationerna. Respektive underkapitel beskriver rekommendationerna utifrån det specifika temat som rubriken anger. Slutligen sammanfattas alla identifierade rekommendationer i en punktlista inför den andra delen av resultatet, *Identifiering av lämpliga platser för stadsodling i Uppsala*.

Rekommendationer för platsen

Rekommendationer för platsen innefattar den fysiska platsens lämplighet för stadsodling. Inom kapitlet återfinns fem rekommendationer som fokuseras mer på den specifika platsen och mindre på omgivningen. Dessa rekommendationer är viktigast för resultatet eftersom de beskriver det essentiella för att stadsodlingen ska kunna integreras på platsen. Dock innebär rimligtvis fler uppfyllda rekommendationer en bättre integrering av stadsodlingen i en befintlig stadsstruktur. Följande rekommendationer har identifierats som viktiga för platsen:

- Stadsmiljö
- Tillgänglig för allmänheten
- Underutnyttjad yta
- Odlingbar yta
- Möjligheter till sociala interaktioner

Ordningsföljden av rekommendationerna beskriver den övre som mest essentiell och därefter i fallande ordning till de undre som är önskvärda, även om alla rekommendationerna är viktiga för arbetet. *Stadsmiljö* är det som arbetet avgränsats till och undersöks vilket innebär att det inte går att bortse från. *Tillgänglig för allmänheten* beror av klassificeringen av offentliga ytor och att stadsodlingen ska fylla ett gemensamt behov hos stadens invånare. Stadsodlingen måste förläggas i offentliga miljöer vilket medför att alla ska kunna nyttja odlingsområdet. *Underutnyttjade ytor* har ansetts vara viktiga eftersom stadsodlingen inte bör ta plats från befintliga ytor som redan

har en välfungerande användning i staden. Vidare måste ytan vara *odlingsbar* via antingen jord eller utrymme för pallkragar eftersom det annars blir svårt att förlägga en odlingsplats på den avsedda ytan. Till sist innebär *möjligheter till sociala interaktioner* stadsodlingens värde i form av mötesplats. Det är en viktig aspekt som påvisar människors behov av sociala interaktioner. Däremot hade rekommendationen kunnat placeras både under *Rekommendationer för platsen* och *Rekommendationer för omgivningen*. Detta beror på att kapitlet beskriver både vikten av stadsodlingen som social mötesplats men även vad stadsodlingen gör för gemenskapen i relation till omgivningen. Anledningen till att rekommendationen placerats under *Rekommendationer för platsen* är för att *Rekommendationer för omgivningen* har en tydligare struktur i form av närhet till olika målpunkter.

Stadsmiljö

Denna rekommendation innebär att platsen för stadsodling ska vara belägen i en stadsmiljö vilket är utgångspunkten för arbetet genom avgränsningen till Uppsalas innerstad. Rekommendationen kan tyckas märkligt eftersom Uppsalas innerstad per definition består av en stadsmiljö. Det beror på att det finns andra platser i Uppsala som skulle kunna klassas som stadsmiljö men inte är belägna inom gränsen för innerstaden, exempelvis Gottsunda. Rekommendationen blir därför speciellt viktigt i andra kommuners eller städers arbete eftersom stadsodlingens kan bidra med flest positiva effekter i en tätare stadsmiljö.

Stadsodlingens fördelar i form av ekosystemtjänster och ökade möjligheter till sociala möten mellan människor beskrivs av Schram-Bijkerk et al. (2017, s.867). De menar att den urbana odlingen bidrar med större möjligheter till fysisk aktivitet eftersom det ofta innebär att gå eller cykla till sin odlingsplats. När transporten till odlingsplatsen genomförts fortsätter den fysiska aktiviteten i form av trädgårdsarbete. Schram-Bijkerk et al. påpekar också att odling i stadsmiljöer kan bidra med en ökad tillgänglighet av ekologiska och närproducerade grödor. Detta nämns som mycket viktigt eftersom många människor inte når de dagliga rekommendationerna vad gäller intag av frukt och grönsaker (ibid.). Även om inte hela staden kan försörjas på stadsodlingarna ökar tillgängligheten av närodlade grönsaker till några av stadens invånare. Om stadsodlingen ger ett större odlingsintresse kan det förhoppningsvis leda till fler stadsodlingsprojekt och därmed mer närproducerat.

Utöver ekologiska fördelar tillför stadsodling grönska till staden och kontakt med naturen, vilket kan vara både stärkande och läkande för den psykiska hälsan. Enligt Schram-Bijkerk et al. (2017, s.868) verkar stadsodlingen och närheten till naturen stressreducerande på människan. Den urbana odlingens stressreducerande egenskaper styrks även av Van den Berg och Custers (2011, ss.7–9). De visar att 30 minuters trädgårdsarbete minskade nivåerna av stresshormoner betydligt mer än samma tidsperiod med läsning, inomhus (ibid.).

Förutom individuella hälsofördelar bidrar stadsodling med ett socialt sammanhang och mer sammanhållna stadsdelar. Schram-Bijkerk et al. (2017, s.868) granskar bland annat social kohesion i samhället och menar att stadsodlingen kan fungera som sociala mötesplatser. Detta kan följaktligen gagna samhället som helhet (ibid.). Vidare kan även stadsodlingens sociala sammanhang i samhället bidra med minskat våld och tryggare stadsdelar (Schram et al. 2017, s.869). Detta beror i grunden på att stadsdelar med mer gröna ytor har en positiv inverkan på staden med färre rapporterade brott (Gorham et al. 2009, s.291). Även om det inte är stadsodlingen i sig som gör en stadsdel fri från brott bidrar urban odling med trygghet och stabilitet till omgivningen (ibid.).

Tillgänglig för allmänheten

Både utformningen och placeringen av odlingsplatsen i stadsmiljön är av stor vikt för allmänhetens tillgänglighet. Enligt Uppsala kommun (2019, s.5) brukar stadsodlingar vara öppna och inte utformade så de kan uppfattas som privatiserade. Dessutom sker stadsodlingen ofta på allmän platsmark vilket innebär offentliga miljöer som allmänheten ska ha tillgång till (ibid.). Allmänna platser får inte upplåtas för enskild verksamhet (Boverket 2017), som exempelvis privata kolonilotter. Däremot kan en gemensam form av stadsodling förläggas på allmänna platser eftersom den har en mer tillfällig karaktär och tillgodoser ett gemensamt behov. Även om det är Uppsala kommun som står för beskrivningen ovan om stadsodling på allmän plats är detta mycket rimligt eftersom det ger allmänheten tillgång till platsen. Därför ska inte denna rekommendation uppfattas som specifikt för Uppsala utan kan liksom de övriga rekommendationerna appliceras på andra städer.

För att odlingsplatsen ska vara tillgänglig för alla behöver odlingen vara placerad åtkomligt och i närheten av andra funktioner i staden. White arkitekter (2019, s.24) skriver att det varit viktigt att på ett smidigt sätt kunna ta sig till platsen med hållbara transportmedel som cykel eller kollektivtrafik. Om det finns ett önskat intresse hos människor att besöka parker eller liknande gröna miljöer har distansen till grönytan stor betydelse (Maat & de Vries 2006, s.2112). Vidare skriver Maat och de Vries att om sträckan anses vara för lång kommer personen i fråga välja någon annan aktivitet. Samtidigt kan ett besök i en park eller ett naturområde vara en kompensation för att det inte finns grönområde i bostadens direkta närhet (ibid.). Maat och de Vries (2006, s.2125) menar att benägenheten att besöka ett grönområde nära bostaden ökar om det finns en tillgänglig grönyta i närheten. Närheten till gröna miljöer spelar därför stor roll i om stadens invånare vistas ute i naturen.

Det är inte bara tillgängligheten som lockar utan även utformningen av stadsodlingen eller grönytorna. de la Barrera et al. (2016, s.214) skriver att det inom alla grönytor finns nyckelattribut som hjälper till att stärka och effektivisera ekosystemtjänsterna som grönytor tillhandahåller. De nyckelattribut som framförallt nämns är kvalitet och tillgänglighet. Med kvalitet menar de la Barrera (ibid.) funktioner som storlek, form och element inom grönytan. När det gäller tillgänglighet menas den rumsliga fördelningen av gröna ytor i en urban miljö (ibid.).

På grund av att städerna förtätas blir det svårare att anlägga större grönytor i staden men samtidigt öppnar det upp för fler möjligheter gällande stadsmiljöns mindre ytor. Hartig och Franson (2009, s.83) skriver att det både finns för- och nackdelar med den pågående förtätningen. Dilemmat ligger i att försöka förena tillgängligheten till grönområden i urbana miljöer och samtidigt dra nytta av de fördelar som förtätningen ger (ibid.). En lösning på detta ges av Nikolaïdou et al. (2016, s.15). Nikolaïdou et al. menar att stadsodlingstrenden just nu innebär odlingsområden som är mindre till ytan, mer flexibla och återanvänder underutnyttjade, offentliga platser. I en förtätad stad som saknar öppna ytor kan nya grönytor bli ett sätt att återanvända gamla, underutnyttjade platser (ibid.). Tillsammans med återanvändningen av offentliga rum kan användningen av platser justeras efter nya behov och därmed skapa multifunktionella ytor (Nikolaïdou et al. 2016, s.14).

Om stadsodlingen är placerad i ett offentligt läge där många människor rör sig kan platsen uppfattas som mer säker. Då fler har tillträde till stadsodlingen kan tryggheten i området öka eftersom det skapar närvaro på odlingsområdet och möjligheter till möten (White arkitekter 2019, s.24). Detta samband bekräftas av Cattell et al. (2008, s.558) som visat att mindre parker kan uppfattas som mer säkra eller trygga vilket beror på möjligheten att överblicka parken eller spontant möta någon. Moseley et al. (2013, s.11) menar däremot att en barriär för allmänhetens användning av en plats kan vara oro över säkerhet eller bristande skötsel av en plats, som exempelvis dålig belysning.

Underutnyttjad yta

Förtätningen av städerna leder till att majoriteten av den urbana miljön används och därför kan underutnyttjade ytor med fördel användas vid stadsodling. Enligt Nikolaïdou et al. (2016, s.15) råder det platsbrist i städerna vilket innebär svårigheter att hitta ledig mark för stadsodling. Samtidigt menar Boverket (2016, s.20) att ytor som inte används bör uppmärksammas och att oanvända ytor kan få en tillfällig funktion i väntan på exempelvis exploatering.

Det blir allt vanligare med mindre och mer anpassningsbara stadsodlingar för att de ska passa in i den förtätade staden. Nikolaïdou et al. (2016, s.15) visar att trenden just nu genomgår ett skifte vad gäller initiativen till stadsodling. På grund av förtätningen av städerna börjar mer anpassningsbara typer av stadsodling ta form genom återanvändning av övergivna eller underutnyttjade platser. Dock finns det inte plats för större typer av stadsodlingar eftersom det råder platsbrist i de allt tätare städerna och möjliggör på så sätt för småskaliga, flexibla eller informella stadsodlingar (ibid). Även Guitart et al. (2014, s.116) stöder idén om stadsodlingar som snabbt kan implementeras i urbana miljöer där det finns mindre ytor.

Stadsodlingar som förläggs på underutnyttjade ytor har stor potential genom implementerandet av nya grönytor och kan öka attraktiviteten i närområdet. I urbana miljöer används ofta stadsodlingar som en offentlig grönyta och är lokaliserade till mark som inte används, enligt Bendt et al. (2013, s.19). Ett exempel på en oanvänd yta kan vara gamla industriområden och enligt van Leeuwen et al. (2010, s.23) gör införandet av stadsodling staden ännu grönare. Middle et al. (2014, s.643) menar att det finns fler exempel på underutnyttjade områden och nämner parker. Enligt Middle et al. (ibid.) bör odlingsområdena placeras i underutnyttjade parkområden där tillgängligheten för allmänheten är hög för att stadsodlingen på bästa sätt ska kunna implementeras i en urban miljö. Dessutom fungerar stadsodling i en parkmiljö som ett medel för att göra parken ännu grönare (Middle et al. 2014, s.640). Utvecklingen av tidigare bortglömda ytor har enligt Rasmusson et al. (2016, ss.40.43) kunnat höja statusen på ett större område. Detta påvisar stadsodlingens potential för att utveckla ytor som inte används och istället skapa grönytor med en egen identitet.

Den nya typen av mer anpassningsbara stadsodlingar har möjlighet att influera det framtida stadslandskapet och bidra med nya, innovativa lösningar för odling. Contesse et al. (2018 s.576) skriver att nya grönytor i urbana miljöer oftast planeras utifrån underutnyttjade publika ytor som saknar en bättre lönsam användning. Contesse et al. menar att parkernas status i städerna är hög medan stadsodling har en lägre status. Detta trots att de båda erbjuder chans till avkoppling, rekreation och stärkta ekosystemtjänster (ibid.). Att parkerna har en högre status än stadsodlingen kan bero på att parker uppfattas som mer klassiska och formella grönytor. Stadsodlingar omfattar oftast inte lika stora ytor som parkmiljöerna och även detta kan vara en möjlig förklaring till varför stadsodling har en lägre status. Just därför finns det stor potential i den nya typen av mindre och flexibla stadsodlingar eftersom de möjliggör för tillfälliga stadsodlingar på platser som är under utveckling (Nikolaïdou et al. 2016, s.16). Dessutom skulle urban odling på sådana platser kunna influera det framtida stadslandskapet och bidra med synergieffekter. Den nya trenden skulle även kunna innebära en blandning av stadsodlingens sociala och miljömässiga aspekter vilket mynnar ut i en ny form av gröna, innovativa och tillfälliga användningsområden i väntan på exploatering (Nikolaïdou et al. 2016, s.16).

Odlingsbar yta

Om en plats identifierats utifrån rekommendationerna *Stadsmiljö* och *Tillgänglig för allmänheten* är rekommendationen *Odlingsbar yta* avgörande för vidare undersökningar av lämpliga platser. Om det inte finns möjlighet att odla på platsen kan den därför uteslutas från vidare undersökning. Stadsodling innebär odling i stadsmiljöer vilket både innefattar hårdgjorda miljöer och parkmiljöer. Modellen stadsbruk urban, som nämndes i preciseringen, påvisar möjligheterna till att undersöka och möjliggöra odling på dessa platser (White arkitekter 2019, s.11).

Barret et al. (2013 se Kessler 2013, s.328) rekommenderar att jordprover tas på platser med direkt odlingsbar jord. Framförallt bör prover tas där sannolikheten finns att platsen är förorenad. Om det är osäkert bör utgångspunkten vara att marken är förorenad (ibid.). För att undkomma ohälsosamma markföroreningar kan odlingen anläggas längre bort från bilvägar eller järnvägar och ske i pallkragar (Kessler 2013, s.328). Kessler (ibid.) nämner speciellt platser där det tidigare legat parkeringar eller tidigare industribyggnader eftersom jorden ofta påvisar höga halter av skadliga ämnen i nära anslutning till dessa. Det finns sällan utrymme att undersöka alla typer av föroreningar och därför används ofta provtagning för bly vilket indikerar andra skadliga ämnen (Barret et al. 2013 se Kessler 2013, s.328).

Att odla på hårdgjorda ytor i exempelvis upphöjda bäddar i offentliga miljöer är någonting som framhävs av Guitart et al. (2014, s.116). Guitart et al. menar att det är möjligt att snabbt implementera stadsodlingen var som helst så länge ytor finns. Potentiella lägen som nämns är övergivna platser med dålig jord, kajkanter och torg för stadsodling i pallkragar (ibid.), vilket påvisar stadsodlingens flexibilitet och möjligheter.

Möjlighet till sociala interaktioner

Platsen för stadsodling är inte bara en plats för odlarna utan också för allmänheten, därför är det viktigt att platsen förläggs där människor rör sig. Enligt Rasmusson et al. (2016, s.41) kan stadsodling verka för att stärka den sociala hållbarheten. Den tjänar som en mötesplats där stadens invånare ska kunna dela upplevelser och kunskap med varandra (ibid.). Eftersom den tidigare rekommendationen *Tillgänglig för allmänheten* redan specificerat att det är allmänheten som ska ha tillträde till platsen innebär det att det bör finnas möjligheter att mötas, antingen på eller nära odlingsplatsen. För att detta ska kunna ske krävs det inte bara tillgänglighet till platsen utan även att platsen förläggs där människor befinner sig. Exempel på mötesplatser kan vara torg, parker, större gångstråk eller andra knutpunkter i närområdet som lockar människor.

Olika offentliga platser har olika funktioner men stadsodlingar fungerar många gånger som en plats för att stärka sociala relationer, både på individ- och samhällsnivå. Cattell et al. (2008, s.556) menar att en variation av olika offentliga platser uppfattas ha positiva effekter på både välmående och samhällslivet. Det behövs både platser för ensamhet och platser för sociala möten. Sociala möten i offentliga rum kan ge en paus från de dagliga rutinerna samt chansen att stärka eller skapa nya relationer (ibid.). Kingsley och Townsend (2006, s.352) betonar att tack vare stadsodling lokaliserad i en parkmiljö blev det enklare att främja och utveckla sociala relationer. Odlarna kan prata med människor från området, hålla uppsikt över sina lekande barn i parkområdet intill och känna sig trygga (ibid.). Speciellt för ungdomar och föräldrar med mindre barn fungerar parker som informella mötesplatser eller platser associerade med familjeutflykter (Cattell et al. 2008, s.553). När parker används regelbundet lägger människor märke till de vardagliga mötena med andra vilket leder till en starkare känsla av samhörighet hos invånarna (ibid.).

Till stor del handlar stadsodlingen om gemenskap vilket skapar ett sammanhang att förhålla sig till och en känsla av tillhörighet. Glover (2003, s.192) skriver att stadsodlingarna handlar mer om gemenskapen än om odlingen. Detta stöds av Lanier et al. (2015, s.503) som beskriver att stadsodlingar bidrar med fördelar som att investera i och att bygga relationer inom samhället. Stadsodling bidrar med mer än att bara producera grödor och Lanier et al. (2015, ss.503–504) menar att stadsodling ger möjlighet till lärande, relationer och att ge tillbaka till samhället. Vidare skriver Lanier et al. (2015, s.504) att stadsodlingen blev en förändring i miljön som förde människor samman i ett gemensamt syfte och skapar möjligheter för sammanhang, samarbete och relationer.

Gemenskapen kan stärkas på olika sätt och stadsodlingen har även förmågan att föra samman människor med olika bakgrunder, bland annat med hjälp av event kopplade till odlingen. Stadsodling har stor potential vad gäller att skapa nya sociala relationer till skillnad från urbana miljöer som ofta stärker befintliga band (de Vries 2009 se Middle et al. 2014, s.641). Dessutom har stadsodlingar goda utsikter när det gäller att föra människor från olika kulturer och bakgrunder samman (ibid.). Framförallt kan detta ske via olika sociala event kopplade till stadsodlingen (Glover 2003, s.190). Därför kan stadsodlingen bidra med samma typ av gemenskap som uppstår inom andra aktiviteter, exempelvis sporter, men för en bredare grupp (Middle et al. 2014, s.641).

Det verkar finnas få negativa aspekter med stadsodling men det som nämns är att det kan ta tid att knyta kontakter vid nyanläggning och förekommer social diskriminering, även om det uppges vara mycket ovanligt. Kingsley och Townsend (2006, s.353) skriver att stadsodlingen kan fungera som en social hjälp för den egna hälsan, både mentalt och fysiskt. Detta kan ske via odlingen genom att knyta an till andra och därigenom få en djupare emotionell kontakt (ibid.). Det som Kingsley och Townsend (2006, ss.354–355) dock noterar är att det tar tid att utveckla goda relationer till andra människor om odlingsområdet nyligen är uppfört. Vidare nämner Kingsley och Townsend även negativa typer av interaktioner som social diskriminering. Dock har författarna funnit detta fenomen sällsynt, och påpekar att de sociala interaktionerna inte får ske på bekostnad av öppenhet och inkludering (ibid.).

Som tidigare nämnts är känslan av gemenskap något av det viktigaste med stadsodlingen och därför kan stadsodlingen användas för att skapa ett mer välmående samhälle. Wesener et al. (2020, s.13) framhäver att det framförallt är känslan av gemenskap som uppfattas vara något av det viktigaste för en urban odling. Aspekter som till exempel gemensamma aktiviteter (Bendt et al. 2013), sammanhållning i samhället (Lanier et al. 2015) och få hinder för att delta (Middle et al. 2014) stöttade de positiva åsikterna kring stadsodling (Wesener et al. 2020, s.13). Detsamma gäller för Malberg Dyg et al. (2019, s.12) som menar att stadsodlingen har positiva effekter på både individnivå och relationsnivå inom den sociala sfären. Med individnivå menar Malberg Dyg et al. exempelvis självkänsla, självständighet och självkontroll, och på relationsnivå menas exempelvis sociala förbindelser, sammanhang och grannskap. Detta verkar speciellt positivt vad gäller utsatta grupper inom samhället och bland dessa nämns äldre, sjuka samt etniska minoriteter. Därför anser Malberg Dyg et al. (2019, s.12) att stadsodling ska ses som en seriös och effektiv strategi för ett hälsofrämjande samhälle.

Rekommendationer för omgivningen

De identifierade rekommendationerna nedan är de som beskriver stadsodlingens förhållande till målpunkter i omgivningen. Kapitlet tillhandahåller därmed rekommendationer som bidrar till odlingsplatsens integrering i närområdet. Rekommendationerna inom detta avsnitt blir därför inte lika platsspecifika som i *Rekommendationer för platsen*. Kapitlet innefattar stadsodlingens relation till olika målpunkter och det är möjligt att odlingsplatsen inte kan uppfylla närheten till alla. Därför är det inte nödvändigt att samtliga rekommendationer uppfylls. Följande rekommendationer identifieras som viktiga för omgivningen:

- Närhet till parkmiljö
- Närhet till skola
- Närhet till sjukhus
- Närhet till äldreboende
- Närhet till bostäder
- Platser för integrering av olika samhällsgrupper

Till skillnad från det tidigare kapitlet *Rekommendationer för platsen* finns ingen hierarki för detta underkapitel. Det beror på att alla rekommendationerna beskriver stadsodlingen i förhållande till omgivningen och de ovan nämnda målpunkterna. Den granskade litteraturen har inte framhävt någon rekommendation som mer essentiell än någon annan och inte heller har någon rekommendation ansetts väga mer eller mindre tungt.

Närhet till parkmiljö

Eftersom rekommendationen *Tillgänglig för allmänheten* specificerar att odlingsområdet ska placeras på allmän platsmark innefattar det alla typer av offentliga miljöer. Rasmusson et al. (2016, s.43) skriver att i arbetet med projektet Stadsbruk har Göteborgs fastighetskontor utvecklat en lista med viktiga aspekter för platsval vid stadsodling. Bland annat ska platsen innehålla fler funktioner än odling och de listar bland annat park som en av funktionerna (ibid.). Om en stadsodling förläggs i eller nära en parkmiljö bidrar det med stärkta och höjda värden för båda. Parker av olika storlekar är vanliga inslag i stadsmiljöer och enligt det tidigare rekommendationen *Odlingsbar yta* kan parker bidra med direkt odlingsbar mark.

Stadsodling i parker kan tillföra fler olika funktioner och därmed höja parkernas värde. Många gånger fungerar stadsodlingar som mindre parker i sig själva med attribut som gräsmattor, ytor för socialt umgänge och lekytor (Lawson 2005 se Middle et al. 2014, s.639). Trots detta finns det ofta underutnyttjade ytor i många parklandskap som hade kunnat göra sig bättre som odlingsområden (Harnik 2010 se Middle et al. 2014, s.640). Därför argumenterar Middle et al. (2014, s.640) för att integreringen av stadsodlingar i parker då de kan bidra med möjligheter för allmänheten att bli mer involverad i stadsplaneringen och en ännu grönare parkmiljö.

Stadsodling i kombination med parkmiljöer bidrar med fler funktioner och stärkta värden. Middle et al. (2014, s.641) skriver att promenader är en vanlig och populär aktivitet som tenderar att göras i större grönområden som parker. Vidare menar Middle et al. att stadsodlingar har en viktig roll eftersom de lockar fler till att promenera i stadsmiljöer. Dessutom upplevs stadsodlingarna som stärkande miljöer vid promenader (ibid.). Enligt Giles-Corti (2005, s.137) bidrar stärkande miljöer med en känsla av tillfredsställelse. De som går eller motionerar i en park istället för på en gata upplever parken som mer stärkande än gatumiljön och väljer därför hellre parken (ibid.). Eftersom stadsodlingar erbjuder en attraktiv miljö kan de göra en park mer lockande för exempelvis promenader (Middle et al. 2014, s.641). Därför kan stadsodlingar förlagda i parker vara speciellt effektiva vad gäller hälsofrämjande miljöer (ibid.).

Parker som inkluderar odling kan bidra med sociala aspekter och möjlighet till en skyddad odlingsplats. Kingsley och Townsend (2006, s.532) skriver att odlarna ansåg det fördelaktigt att odlingsområdet var förlagt i en parkmiljö. Detta berodde på att de kunde samtala med boende i närområdet och hålla uppsikt över sina barn som lekte i parken. Dessutom kände sig odlarna mer säkra med omgivningen (ibid.). Twiss et al. (2003) samt Hou och Grohmann (2018, s.47) stödjer idén om stadsodling i parkmiljö. Hou och Grohmann (ibid.) menar att det kan vara fördelaktigt att förlägga en stadsodling i en kommunal park eftersom parker ofta är relativt skyddade mot exploatering. Lokaliseringen av stadsodling till en parkmiljö skulle därmed bidra med skydd mot exploatering av odlingsområdet och på så sätt förlänga dess livslängd. Vegetationen i parkområden kan även fungera som en avskiljare mellan odlingsområdet och eventuella större vägar i närheten (Hou & Grohmann 2018, s.47) vilket också stöds av Kessler (2013, s.328).

Närhet till skola

En skola belägen i närheten av stadsodlingen kan bidra med pedagogiska möjligheter för barn och unga i olika åldrar. Närheten till skolor är någonting som nämns av Uppsala kommun (2016b, s.43) i översiktsplanen. Kommunen skriver att det bör tas hänsyn till odling i anslutning till skolor eller förskolor (ibid.). Enligt översiktsplanen finns alltså en specifik önskan om odling i Uppsala men detta kan även appliceras på andra städer eller kommuner.

Eftersom stadsodlingen fungerar som en mindre park finns det även möjligheter för positiva interaktioner mellan föräldrarna och inte bara hos barnen i samband med stadodlingen. Cattell et al. (2008, ss.553–554) skriver att en mindre park belägen i närheten av en skola erbjöd en utökad möjlighet till sociala interaktioner mellan skolelevernas föräldrar. Detta till skillnad från att enbart hämta barnen och sedan åka hem (ibid.). Twiss et al. (2003) påvisar att stadsodling bidrar med många fördelar samt är flexibel i designen och därför bör integreras i stadsutvecklingen. Tack vare flexibiliteten kan stadsodlingen integreras i både befintliga och nya strukturer som exempelvis skolor eller parker (Twiss et al. 2003; Hou & Grohmann 2018, s.54). Även Quayle (2008 se Schram-Bijkerk 2017) föreslår att stadsodling ska inkluderas i eller nära skolor eftersom detta är en av framgångsfaktorerna till en mer hälsosam livsstil.

Liksom vuxna kan även barn ta del av de hälsofördelar och sociala fördelar som är kopplade till stadsodlingen. Schram-Bijkerk et al. (2017, s.867) menar att stadsodlingen kan tillgängliggöra mer ekologiska och närproducerade grönsaker vilket kan komma väl till pass för skolor. Framförallt då många inte når de dagliga rekommendationerna kring frukt och grönsaker (ibid.). Det blir därför extra viktigt för barn som fortfarande växer och utvecklas. Stadsodlingen kan även möjliggöra lärande och chansen att stärka de sociala förbindelserna (Lanier et al. 2015, ss.503–504). Stadsodlingen kan därför ge barnen en chans att skapa en närmre relation till varandra. Chansen till sociala möten via stadsodlingen kan även bidra med omväxling från de vanliga rutinerna (Cattell et al. 2008, s.556) och för ungdomar kan stadsodlingen fungera som en informell mötesplats (s.553). Stadsodlingen bidrar med många fördelar inom både den fysiska och psykiska hälsan, exempelvis genom stressreducering och förbättrad självkänsla (Schram-Bijkerk et al. 2017; Kingsley & Townsend 2006; Malberg Dyg et al. 2019). Alla barn förtjänar välmående och aspekter som dessa är viktiga under barnens utveckling.

En speciell typ av stadodling riktar sig specifikt till skolor med syftet att förbättra barnens hälsa och matvanor samt bidra med kunskap kring odling och hållbarhet. Guitart et al. (2014, s.116) visar att det finns en variant av stadsodling riktad mot skolor vilket benämns som *school-based community gardens* eller enbart *school gardens*. Dessa syftar till att utveckla skolelevernas matvanor och ett intresse för matproduktion samt bidra till en förbättrad hälsa. Motivationen till skapandet av dessa skolträdgårdar beskrivs vara utbildningssyftet och hållbarhet kopplade till hälsa och välmående (ibid.). Sammanfattningsvis menar Guitart et al. (ibid.) att stadsodling vid skolor kan representera ett prisvärt och praktiskt sätt att förbättra befolkningens hälsa, särskilt när det gäller barnen.

Närhet till sjukhus

Stadsodlingen bidrar med många positiva effekter på både den fysiska och mentala hälsan och kan därför integreras nära sjukhus eller öppenvårdskliniker. Eftersom förekomsten av kroniska sjukdomar ökar, sjukvårdskostnaderna ökar och den mentala hälsan försämras blir stadsodlingen en viktig del i förebyggandet av sjukdomar (Soga et al. 2017, ss.10–11). Stadsodling kan innebära stora hälsofördelar då det är fördelaktigt för invånare med olika sjukdomstillstånd (Malberg Dyg 2019, s.12). Dessutom är tätbebyggda områden i städer eller trånga sjukhusområden inget hinder eftersom stadsodlingen ofta kräver mindre ytor (Soga et al. 2017, ss.10–11). Schram Bijkerk et al. (2017, s.868) samt Van den Berg och Custers (2011, ss.7–9) enas om att kontakt med gröna

miljöer kan vara både stärkande och läkande för den psykiska hälsan. Detta tack vare grönytors stressreducerande egenskaper (ibid.). Därför menar Soga et al. (2017, ss.10–11) att beslutsfattare och sjukvårdspersonal borde se stadsodling som ett hälsofrämjande verktyg och uppmåna till deltagande i odlingsrelaterade aktiviteter.

Stadsodlingen kan med fördel integreras i eller nära sjukhusmiljöer eftersom odling och gröna miljöer bidrar med stärkande och läkande egenskaper. Hou och Grohmann (2018, s.54) skriver att stadsodlingen kan integreras vid exempelvis sjukhus. Utöver sjukhus skriver Milliron et al. (2017, s.640) att stadsodlingar i anslutning till öppenvårdskliniker kan förbättra behandlingsmiljön. Detta kan göras genom att fokusera på hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande istället för behandlingen (ibid.).

Med bakgrund av ovanstående kan rekommendationen fokuseras både på sjukhus och öppenvårdskliniker i form av vårdcentraler eller psykiatrimottagningar. Dock betyder inte detta att alla som besöker vårdcentralen är i behov av sjukdomsförebyggande behandling men att stadsodling verkar med positiva hälsoegenskaper. För Uppsala öppnar det upp fler möjligheter eftersom det endast finns ett större sjukhus; Akademiska sjukhuset. Därför blir kunskapen om att vårdcentraler innefattas av rekommendationen extra viktig för andra städer.

Närhet till äldreboende

Då stadsodling påvisas ha många positiva hälsoeffekter i allmänhet, men speciellt för äldre, kan odlingsplatsen med fördel placeras i närheten av äldreboenden. Boverket (2007, s.15) menar att det ska finnas grönytor som inkluderar odlingsmöjligheter inom 300 meter från bostaden. Eftersom äldreboenden fungerar som bostad för många äldre kan Boverkets radie appliceras inom rekommendationen. Stadsodlingen bör därför placeras inom 300 meter från äldreboendet men helst så nära som möjligt för att underlätta för de äldre och tillgängliggöra odlingsplatsen.

Stadsodling i anslutning till äldreboenden förbättrar både det fysiska och psykiska välmåendet för de äldre. Malberg Dyg et al. (2019 s.11) menar att stadsodling har en positiv effekt på äldre i form av sociala interaktioner och socialt umgänge. Den urbana odlingen bidrar även med stärkt hälsa samt förbättrad fysisk kondition hos äldre personer (Malberg Dyrg et al. 2019, s.11; Machida 2019, s.11). Machida (2019, s.11) skriver att odlingsmöjligheten för de äldre ledde till känslor som lycka, välmående och mening med livet. Detsamma konstateras av Raske (2010, s.348) som beskriver hur trädgårdsarbete bidrog med livskvalitet i form av meningsfulla dagsaktiviteter samt mer självständighet.

Stadsodlingens positiva effekter kan ses speciellt på demenspatienter men även personal vid äldreboenden. Raske (2010, s.384) skriver att äldre demenspatienter förbättrade kommunikationen och blev lugnare i samband med stadsodling. Raske beskriver även att stadsodlingens fördelar inte bara påverkade de äldre på ett äldreboende utan även personalen och volontärer. Här påvisas de gröna miljöernas påverkan på alla människor och inte bara de i behov av stärkande och läkande miljöer (ibid.). Även Rappe och Topo (2007, s.243) beskriver grönytors positiva påverkan på demenspatienter. De konstaterar att åsynen av gröna miljöer eller vistelse i gröna miljöer lugnade demenspatienter och framkallade minnen samt initierade aktivitet eller sociala interaktioner. Denna typ av interaktioner är inte krävande för patienterna eftersom uppmärksamheten, enligt Rappe och Topo (2007, s.243), riktas mot element i miljön och inte andra individer. De lugnande aspekterna berör främst minskade stressnivåer hos personer med demens eftersom stress ofta framkallas av sociala event. Vidare skriver Rappe och Topo att en grön utomhusmiljö inte är krävande för demenspatienter med nedsatta kognitiva förmågor. Anledningen är att miljön enkelt kan tolkas eftersom den ger information om tid, plats och syfte vilket hjälper demenspatienternas verklighetsorientering (Rappe & Topo 2007, s.244).

Närhet till bostäder

I styrdokumentet *Naturvårdsprogram för Uppsala kommun* skriver Uppsala kommun (2006, s.74) att odlingen ska tillgodoses genom att de bostadsnära grönytorna ska värnas och utvecklas. Hur detta ska göras nämns inte men Boverket (2007, s.15) beskriver att det ska finnas grönytor som innefattar odling inom 300 meter från bostaden. Boverkets radie motiveras med att grupper som inte alltid har möjlighet att ta sig längre sträckor på kort tid ska kunna ta del av grönytan. Exempel på grupper som nämns är barn, personer med funktionsvariationer, äldre samt personer med sjukdomstillstånd (ibid.). Därför utformas rekommendationen så att platsen för stadsodlingen undersöks inom 300 meter från bostäder.

Grönområden i nära anslutning till bostäder har ett speciellt högre värde för hälsofördelarna. Grönytor som ligger närmre bostaden uppfattas som viktigare för den fysiska och mentala hälsan än de som är lokaliserade längre bort (Maas et al. 2009, s.971). Ett kluster av totalt 24 olika sjukdomar eller sjukdomstillstånd undersöktes, bland annat högt blodtryck, stroke, depression, astma, diabetes och cancer. Maas et al. visar att förekomsten av 15 av dessa 24 sjukdomar eller sjukdomstillstånd är lägre för de som har ett grönområde inom 1 kilometer från bostaden. Relationen mellan sjukdomstillstånd och grönytor visade sig vara starkast för barn (ibid.). Dock skriver Maas et al. att relationen var starkast i områden som är lätt urbaniserade till skillnad från storstadsområden. Författarna menar att det kan bero på att urbana grönområden ibland framkallar osäkerhetskänslor vilket gör att dessa grönytor därför undviks (ibid.). Vad Maas et al. menar med osäkerhetskänslor specificeras inte närmre. Det skulle kunna innebära att grönområden uppfattas som otrygga. Om så är fallet kan det vara så att personer med sjukdomstillstånd upplever en större utsatthet och därför undviker grönytorna.

Utöver hälsofördelar för individen bidrar även bostadsnära grönytor med kostnadseffektiva, förebyggande åtgärder. Maas et al. (2009, s.971) skriver att grönområdenas roll inom livsmiljön för hälsopåverkan inte bör underskattas. I många länder är hjärt- och kärlsjukdomar tillsammans med mental ohälsa några av de mest kostsamma sjukdomarna. Maas et al. visar att grönområden kan bidra med förebyggandet av dessa inom västvärlden. Därför borde stadsplanering ha mängden grönområden inom livsmiljön i åtanke i strävan mot en förbättrad hälsosituation. På ett liknande sätt visar Takano et al. (2002, s.917) att gångavstånd till gröna gator och grönytor förbättrade äldres hälsa och påverkade livslängden positivt, oberoende av socioekonomisk status. Det är inte alltid lätt för exempelvis äldre människor att ta sig ut och besöka grönområden. Därför blir de korta avstånden till de bostadsnära ytorna mycket viktiga. Utifrån detta insisterar Takano et al. (ibid.) på att det inom stadsplaneringen bör lägga mer fokus vid promenadvänliga, offentliga, gröna miljöer samt med kortare gångavstånd till bostäder, speciellt i storstäder.

Den bostadsnära grönskan bidrar med positiva effekter i både lätt urbaniserade områden eller storstadsområden. Maas et al. (2009, s.971) beskrev sambandet mellan bostadsnära grönområden och förbättrade sjukdomstillstånd som starkast i lätt urbaniserade områden. Till skillnad från detta skriver Takano et al. (2002, s.917) att stadsplaneringen bör fokuseras på bostadsnära grönområden i storstäder för att förbättra äldres hälsa och livslängd. Maas et al. och Takano et al. beskriver de bostadsnära grönområdenas fördelar men för olika områden; de lätt urbaniserade områdena respektive storstadsområden. Detta innebär att de bostadsnära grönytorernas positiva effekter verkar på båda dessa områden, antingen mer eller mindre beroende på vad som avses. Ett storstadsområde är en större stad och dess omgivande förorter, hit räknas exempelvis Tokyo. I Sverige skulle därför Stockholm kunna räknas som ett storstadsområde till skillnad från Uppsala, Sveriges fjärde största stad som inte är lika tätbebyggd. Även om just Uppsala tas som exempel i mitt arbete kan denna rekommendation användas i andra städer.

Platser för integrering av olika samhällsgrupper

Stadsodlingen bidrar med många positiva egenskaper men speciellt för grupper som exempelvis nyanlända. White arkitekter (2019, s.10) skriver att odlingen kan bidra med mötesplatser för människor med olika bakgrunder och Rasmusson et al. (2016, s.47) menar att stadsodlingen kan bidra med social integration. Hartwig och Mason (2016, s.1157) visar att stadsodlingen verkar mycket positivt för nyanlända genom motion, förbättrad hälsa och ökade sociala interaktioner. Utöver detta kan nyanländas medverkan i stadsodlingen ge mer inkluderande odlingar med fler kulturella variationer (Strunk & Richardson 2019, s.844). Det påvisas alltså att immigranter kan uppleva extra positiva effekter av stadsodlingen. Med bakgrund av detta bör odlingsplatsen därför förläggas i närheten av målpunkter eller platser där många nyanlända eller människor med lika kulturella bakgrunder rör sig. Exempel på platser kan vara exempelvis Migrationsverket, Asyl- och integrationshälsan eller bostadsområden innefattande många av olika etnicitet.

Stadsodlingen kan bidra med en förbättrad fysisk och psykisk hälsa, en meningsfull vardag och en chans att knyta an till sina rötter. Hartwig och Mason (2016, s.1157) undersökte stadsodlingens påverkan på flyktingar och immigranter. Utifrån de nyanländas eget perspektiv nämndes färsk grönsaker, den fysiska aktiviteten, möjligheten att få vara utomhus tillsammans med de sociala interaktionerna och den generellt förbättrade hälsan. Hartwig och Mason (ibid.) visade även att eftersom de nyanlända kom från länder där odling varit en stor del av deras liv gav stadsodlingen dem en chans att visa sina färdigheter samt ge dem en meningsfull vardag. Speciellt kvinnorna som tenderar att stanna hemma med barnen medan männen arbetar upplevde odlingen som läkande, både mentalt och emotionellt (Hartwig & Mason 2016, ss.1157–1158).

Nyanlända har chans att skapa mer inkluderande odlingsplatser med större kulturell variation än stadsplanerare. Strunk och Richardson (2019, s.844) undersökte flyktingars upplevelser av stadsodlingar. Författarna menar att i utvecklingen av underutnyttjade platser till odlingsplatser kan immigranter skapa mer inkluderande platser än stadsplanerare. Stadsodlingar som sköts av nyanlända visar även olika kulturella metoder för kultivering av växter, olika identiteter och närvaro i staden. Strunk och Richardson argumenterar för att stadsodlingen trots allt har potentialen att utmana snäva visioner om hur stadsodlingen borde se ut. Att ge nyanlända möjligheten att odla i stadsodlingar har gjort dem mer synliga i staden och främjade gemenskap via en kollektiv aktivitet (ibid.).

Med olika bakgrunder kommer eventuella meningsskiljaktigheter men dessa kan genom tydliga dialoger vändas till en ökad förståelse för andra grupper. Strunk och Richardson (2019, s.844) nämner risken för spänningar mellan olika grupper men menar att dessa gör det möjligt att konfrontera svårigheter och missförstånd. Trots motsättningarna blir det tydligt att stadsodlingen utökar förståelsen för samhörigheten. Dessutom ökar förståelsen för stadsplanerarnas, lokala organisationers och grannskapets ansträngningar för att göra stadsodlingen tillgängligt för alla. Odlingsplatsen med all kultur, identitet och samhörighet demonstrerar stadsodlingens långsiktiga betydelse för integreringen av nyanlända i samhället (Strunk & Richardson 2019, s.844).

Denna rekommendation fokuseras på välmåendet hos människor från olika kulturer och på integrering i samband med stadsodling. För att kunna bidra med en bättre anknytning mellan olika grupper behövs platser för att göra detta och platser i nära anslutning till där människor av olika ursprung rör sig. Att specifikt rikta rekommendationen mot att undersöka platser där olika grupper rör sig är en utmaning och därför blir denna rekommendation snarare en fråga om inkludering för samhällets alla grupper.

Sammanfattning av rekommendationerna

För att kortfattat sammanfatta rekommendationerna som beskrivits i resultatets första del ställs dessa upp i en punktlista inför resultatets andra del. De identifierade rekommendationerna har delats upp i *Rekommendationer för platsen* och *Rekommendationer för omgivningen*. De förra beskriver det som krävs för att kunna förlägga en stadsodling på en viss plats och de senare beskriver stadsodlingens fördelar i förhållande till den omgivande miljön. De sammanfattade rekommendationerna är följande:

- Stadsmiljö
 - Tillgängligt för allmänheten
 - Underutnyttjad yta
 - Odlingsbar yta
 - Möjlighet till sociala interaktioner
- } Rekommendationer för platsen
-
- Närhet till parkmiljö
 - Närhet till skola
 - Närhet till sjukhus
 - Närhet till äldreboende
 - Närhet till bostäder
 - Platser för integrering av olika samhällsgrupper
- } Rekommendationer för omgivningen

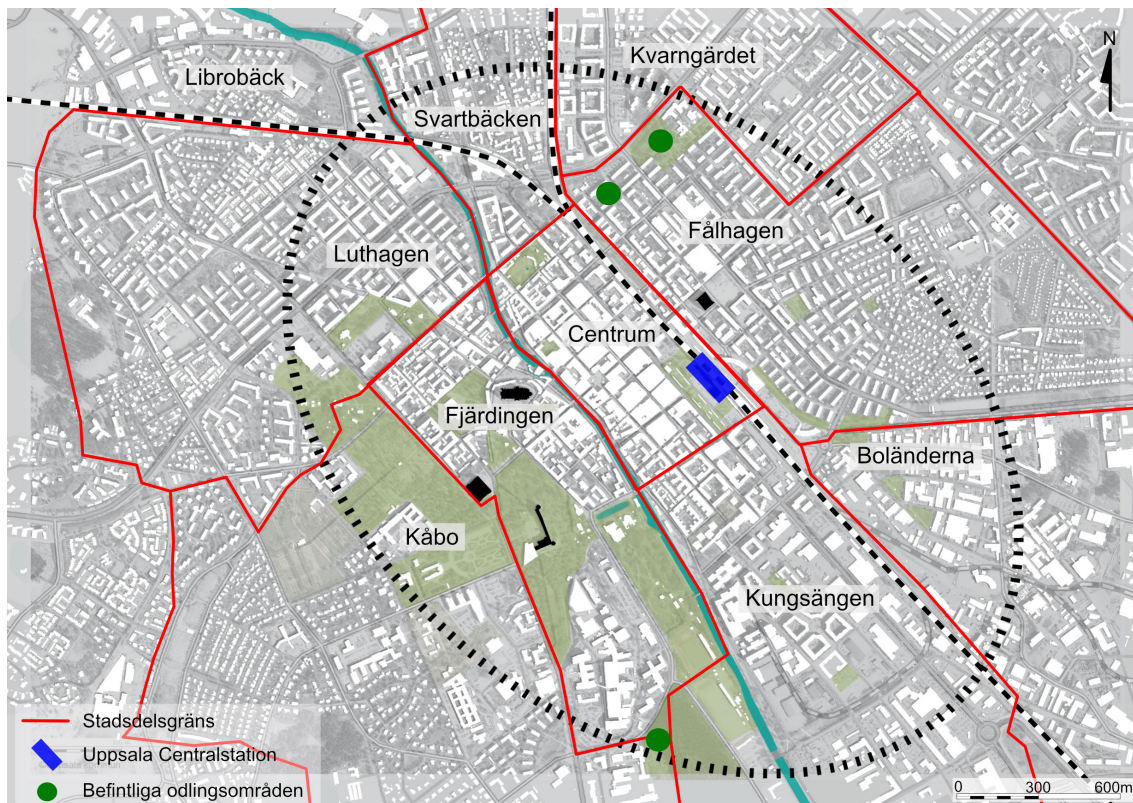
Identifiering av platser för stadsodling i Uppsalas innerstad

Detta är den andra delen av resultatet och utifrån de identifierade rekommendationerna kommer lämpliga platser för stadsodling identifieras i detta kapitel. Rekommendationerna och processen för identifieringen av platser är utformade med syftet att kunna appliceras på andra medelstora svenska städer, inte bara Uppsala. I följande underkapitel beskrivs processen för rekommendationernas applicering med syfte att identifiera platser för stadsodling. Detta beror på att målsättningen med arbetet är att lyfta kunskap kring hur landskapsarkitekter kan utreda platser för stadsodling städer. Identifieringen av lämpliga platser för stadsodlingen har fungerat som ett test av rekommendationerna och bidrar med ett första steg mot förbättringar. Vid appliceringen av rekommendationerna identifierades sju platser i Uppsalas innerstad. Dessa beskrivs nedan med hjälp av ord och bilder från platsbesöket samt motiveras utifrån litteraturen och rekommendationerna. I kapitlet *Sammanfattning av de identifierade platserna* sammanställs platserna i en gemensam karta.

För att identifiera lämpliga platser behöves en metod för att systematiskt undersöka Uppsalas innerstad vilket beskrivs under kapitlet *Metod för identifiering av platser för stadsodling i Uppsalas innerstad*. Först gjordes en översiktlig granskning av innerstadens stadsdelar som visade att tio stadsdelar belägna i Uppsalas innerstad, antingen helt eller delvis. De sammanställdes sedan i en karta tillsammans med de befintliga odlingsområdena förlagda innanför innerstadsgränsen (se fig.4).

Applicering av rekommendationer

Efter att de olika stadsdelarna identifierats applicerades rekommendationerna på en stadsdel i taget. I följande underkapitel har rekommendationerna tolkas och appliceringen av rekommendationerna beskrivits. Arbetet utgår från Uppsalas innerstad men ska kunna appliceras på andra städer. Därför kommer processen beskrivas utifrån appliceringen av rekommendationerna

Figur 4. Kartan visar de stadsdelar som är belägna innanför innerstadsgränsen tillsammans med de befintliga odlingsområdena och centralstationen för läsarens orienteringens. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

på Uppsala men arbetssättet är detsamma, oavsett stad eller kommun. I alla rekommendationer utöver *Stadsmiljö* och *Tillgänglig för allmänheten* har kartverktyget Google Maps använts, både översiktligt och via gatuvyn i Google Maps Street View.

Den första rekommendationen *Stadsmiljö* är redan uppfylld, tack vare avgränsningen till Uppsalas innerstad. Därefter var *Tillgänglig för allmänheten* den rekommendation som applicerades. Detta gjordes via det interaktiva kartverktyget Kommunkarta (Uppsala kommun u.å) som finns på Uppsala kommuns hemsida. Verktöget visar tydligt med olika färgmarkeringar och lager vilka ytor som klassificeras på vilket sätt och gav en tydlig, visuell bild av vilka områden som kunde undersökas.

Nästa rekommendation är *Underutnyttjad yta*. Om stadsodlingen ska implementeras i en urban miljö bör odlingsplatsen inte ta utrymme från en välfungerande plats där det befintliga skicket uppskattas. Här användes Google Maps Street View för att undersöka de platser som sållats ut genom de tidigare nämnda rekommendationerna. Detta var mycket användbart för att göra en bedömning men i vissa fall svårt att veta hur eller om platserna används. Bedömningen av den eventuellt underutnyttjade platsen gjordes utifrån hur platsen såg ut på Google Maps Street View. Exempelvis om det var människor som använde platsen på bilden, om gräset var slitet eller om det fanns sittplatser. Platsbesöket blev därför en viktig faktor i bekräftandet av platsens användande.

När kandidater till möjliga platser sållats ut genom Kommunkartan och via Google Maps applicerades nästa rekommendation, *Odlingsbar yta*. Ytor för odling undersöktes via Google Maps Street View och bedömdes visuellt utifrån möjligheten till odling antingen i parkmiljöer eller hårdgjorda ytor.

Därefter applicerades *Möjligheter till sociala interaktioner*. Då rekommendationen tillämpades undersöktes förekomsten av mötesplatser som torg, knutpunkter eller större gångstråk i närheten av den tilltänkta odlingsplatsen. Även detta kunde göras via Google Maps men också delvis utifrån egna erfarenheter av Uppsalas innerstad. Utifrån de möjliga platserna som identifierats med hjälp av *Rekommendationer för platsen* kunde flera strykas och andra undersökas vidare via *Rekommendationer för omgivningen*.

Rekommendationen *Närhet till parkmiljö* liknar rekommendationen *Odlingsbar yta* eftersom parkmiljöer ofta innebär att det finns möjlighet till direkt odlingsbar mark. Denna rekommendation fokuserar inte på den tillgängliga ytan för odling utan närheten till gröna miljöer. Vid identifieringen av lämpliga platser undersöktes därför förekomsten av parkmiljöer och andra gröna ytor i förhållande till den identifierade odlingsytan.

Närheten till skola är en rekommendation som riktar sig mot förskolor, skolor, gymnasieskolor och universitet. Litteraturen nämner ingen specifik gräns för hur långt ifrån en stadsodling bör vara förlagd men enligt Boverket (2007, s.14) orkar barn många gånger inte gå lika långt som en vuxen. Det är därför praktiskt om odlingen är lokaliserad i närheten av skolan och därför gjordes bedömningen om att använda Boverkets radie för bostadsnära natur på 300 meter. Eftersom *Närheten till skola* ingår i *Rekommendationer för omgivningen* är detta inget krav vid identifieringen av odlingsplats.

Därefter undersöktes rekommendationen *Närhet till sjukhus*. Uppsala har ett stort sjukhus, Akademiska sjukhuset, men det finns även öppenvårdskliniker, vårdcentraler och psykiatriska mottagningar som inkluderats i granskandet av platser via Google Maps. Även här har principen om att ett avstånd på 300 meter till målpunkten inte bör överskridas, eftersom människor med sjukdomstillstånd nämns av Boverket.

Den påföljande rekommendationen benämns som *Närhet till äldreboende*. Många äldre har ofta inte möjlighet att gå längre sträckor och Boverkets rekommendationer om 300 meter har återigen använts. Detta beror på att Boverket beskriver att det ska finnas bostadsnära natur med möjlighet för odling inom 300 meter från bostaden. Äldreboenden är bostaden för många äldre och därför blir Boverkets radie rimlig att applicera i kartundersökningen men stadsodlingen kan med fördel förläggas så nära äldreboendet som möjligt.

Den sista rekommendationen är *Platser för integrering av olika samhällsgrupper*. Rekommendationen innebär närhet till stadsodlingen och platser där människor med olika kulturella bakgrunder rör sig. Detta visade sig vara svårt att undersöka. Därför gjordes separata sökningar i Googles söktjänst, för att hitta myndigheter eller organisationer, tillsammans med sökningar i Google Maps.

När alla stadsdelar undersökts och det inte kunde identifieras fler platser gjordes ett platsbesök för att bekräfta att rekommendationerna stämde överens med det som Google Maps visat. Utifrån platsbesöken kunde alla identifierade platser bekräftas som lämpliga för stadsodling. Av de undersökta stadsdelarna identifierades möjliga platser för stadsodling i fyra av dessa; Boländerna, Fjärdingen, Fålhagen och Luthagen. Totalt kunde sju lämpliga platser för stadsodling identifieras utifrån de identifierade rekommendationerna. Dessa platser beskrivs och motiveras under respektive rubrik för stadsdelen.

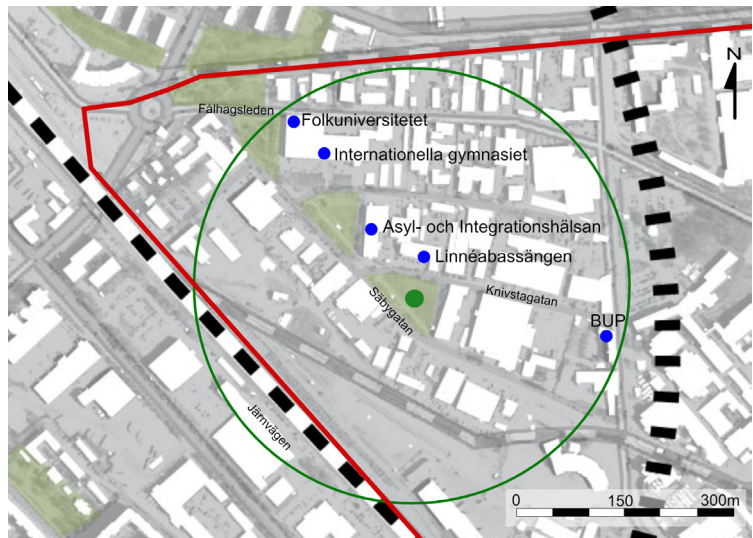
Boländerna

Korsningen Säbygatan/Knivstagatan

Platsen är belägen i korsningen mellan Knivstagatan och Säbygatan, i utkanten av industriområdet i stadsdelen Boländerna. Enligt Uppsala kommuns (u.å) interaktiva kartverktyg Kommunkarta klassas marken som park eller allmän platsmark. Detta innebär att allmänheten ska ha fri tillgång till ytan och att platsen ska fylla gemensamma behov. Det är en mindre, triangelformad grönyta och enligt Google Maps mätverktyg uppgår den totala ytan till cirka 2900 kvadratmeter. Större delen av området består av gräsmatta tillsammans med glest placerade träd runt kanten mellan vägarna och gräsytan vilket skapar en visuell genomsläpplig avgränsning. Cattell et al. (2008, s.558) skriver att mindre parker som är visuellt överblickbara kan ge en ökad känsla av trygghet och säkerhet tack vare öppenheten.

Detta är den nordligaste av två liknande grönytor som ligger på rad utmed Säbyvägen vilket gör ytan till en grön oas i en annars hårdgjord miljö. van Leeuwen et al. (2010, s.23) påvisar att det finns stor potential i underutnyttjade områden och ger speciellt industriområden som exempel eftersom det finns stora chanser att göra staden grönnare genom implementeringen av fler olika typer av gröna ytor. Middle et al. (2014, s.640) skriver att integreringen av stadsodling i parkmiljöer kan bidra med ännu grönnare miljöer.

Eftersom grönytan i Boländerna består av nästan enbart gräsmatta skulle en odlingsplats kunna bidra med mycket mer växtlighet vilket gör påståendet mycket rimligt. Hou och Grohmann (2018, s.47) menar också att det kan vara fördelaktigt att förlägga stadsodling i en parkmiljö eftersom parker ofta är relativt skyddade mot exploatering. Eftersom platsen är en av två mindre grönytor i en annars hårdgjord miljö är det därför viktigt att bevara den grönska som finns med tanke på gröna miljöers positiva effekter på människor och staden.

Figur 5. Korsningen Säbygatan/Knivstagatan. Platsen är belägen i utkanten av Boländerna och bildar en grön oas i det annars hårdgjorda landskapet. Inom 300 meter finns bland annat skolor, hälsocenter och en simhall för barn. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

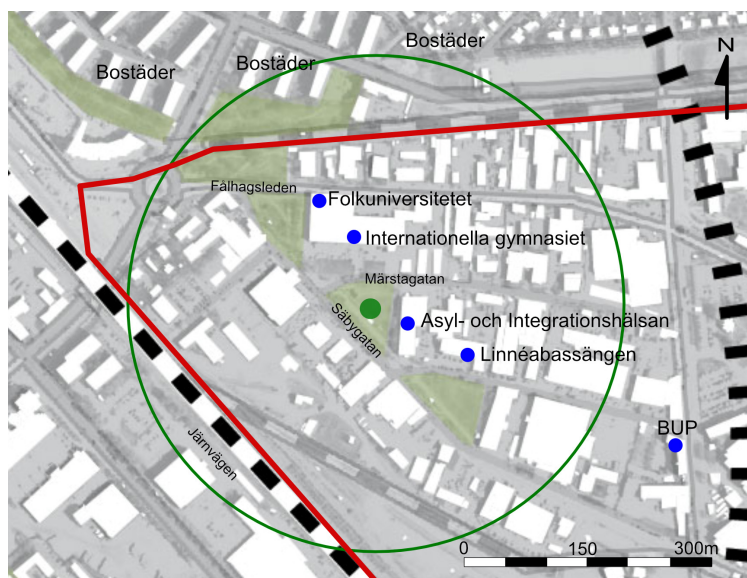
Bild 1. Den klippta gräsytan kantas av träd som avgränsar området från de kringliggande gatorna. Mellan Säbygatan och gräsytan finns en tillgängliggörande gång- och cykelbana.

Längs ena kanten av grösytan är ett gång- och cykelstråk draget och både Knivstagatan och Säbygatan trafikeras av bilar samt buss på Säbygatan. White arkitekter (2019, s.24) skriver att det är viktigt med hållbara transportmedel som cykel eller buss för att ta sig till odlingsplatsen vilket platsen också uppfyller i och med kollektivtrafiken och cykelbanan. Det finns även parkeringsmöjligheter längs med bilvägarna och en stor del av omgivningen är hårdgjord i anslutning till de kringliggande byggnaderna. Eftersom det finns risk för miljöföroreningar där det tidigare legat industriområden (Kessler 2013, s.328) och det inte tagits jordprover bör utgångspunkten vara att marken är förorenad och ses som ej odlingsbar. Inom cirka 150 meter från platsen ligger järnvägen och Kessler (2013, s.328) nämner specifikt att odlingsplatsen bör ligga längre bort från järnvägar men nämner inga avstånd kring detta. Att järnvägen ligger cirka 150 meter från platsen är trots allt en avsevärd sträcka men bör ändå hållas i åtanke. Tillsammans med Säbyvägen, som är en vältrafikerad gata och ligger precis i kanten av området, stärks tanken om att odlingen bör ske i upphöjda bäddar.

Cattell et al. (2008, ss.553–554) skriver att offentliga rum kan ge möjligheter till sociala interaktioner samt chansen att göra nya bekantskaper eller stärka befintliga band till andra människor. En av grupperna som skulle kunna använda sig av parkmiljö som en informell mötesplats är barn och ungdomar. Inom cirka 300 meter från området ligger Internationella gymnasiet och Folkuniversitetet. Ytterligare lite längre bort men utanför radien på 300 meter ligger Barn- och Ungdomspsykiatri (BUP). Alldeles intill platsen är Linnéabassängen belägen. Det är en simhall som erbjuder simundervisning för mindre barn. Genom odling skulle den föreslagna platsen kunna fungera som en mötesplats för barn och föräldrar före eller efter träningen. En annan verksamhet som också ligger intill platsen är Asyl- och Integrationshälsan. Hartwig och Mason (2016, s.1157) skriver att stadsodlingen kan upplevas som läkande, både mentalt och fysiskt, samt ge mening till vardagen för nyanlända. Dessutom menar Strunk och Richardson (2019, s.844) att människor från andra kulturer har förmågan att förvandla underutnyttjade platser till mer inkluderande stadsodlingar än om de är skapade genom storskalig stadsplanering. Tack vare målpunkten i asyl- och integrationshälsan finns det också stora möjligheter för platsen att föra människor från olika bakgrunder samman i ett gemensamt mål med stadsodlingen (Middle et al. 2014, s.641).

Korsningen Säbygatan/Märstagatan

Närmare än 50 meter från den ovan beskrivna platsen ligger den sydligaste grönytan av de totalt två grönytor och omfattar en yta av cirka 2900 kvadratmeter. Detta innebär att alla målpunkter som nämnts i samband med platsen ovan kan appliceras även på denna plats, (se fig. 6). Platserna är i stort sett identiska; både i formen, den klippa gräsmattan som kantas av glest placerade träd samt gång- och cykelstråket längs Säbygatan. Den enda skillnaden är lokaliseringen något längre sydöst, att mottagningen för Barn- och Ungdomspsykiatri inte ligger inom 300 meter och att det på denna plats finns en mindre höjd.

Figur 6. Korsningen Säbygatan/Märstagatan. Platsen är belägen i utkanten av ett industriområde med få bostäder inom radien av 300 meter. Dock finns exempelvis skolor och hälsomottagningar i närheten. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Eftersom de två grönyterna ligger väldigt nära varandra finns det flera olika möjligheter om förslaget skulle realiseras. Om stadsodling förläggs på båda ytorna finns potential för variation där ytorna kan komplettera varandra istället för att dubbla funktionen. Exempelvis skulle platserna kunna uppvisa olika former av odling. Då det är stora grönytor som hittills sparats finns det troligen planer för området i framtiden. Då kan en mer tillfällig lösning i form av pallkrageodling vara en möjlighet för att ändå utnyttja områdena under tiden. Beroende på vad som planeras i framtiden finns det även möjlighet för en större, gemensam odling då det finns en större grönyta utan ett specifikt användningsområde, se förslag på bild 3.

Bild 2. I anslutning till Säbygatan och Märstagatan ligger denna plana gräsyta som pryds av en mindre kulle. Vägarna kantas av en trädallé som bidrar med en genomskiktig avgränsning.

Bild 3. Illustrationen föreställer ett möjligt förslag på en större, gemensam odling. Närheten till gång- och cykelvägen möjliggör för möten mellan förbipasserande och odlare.

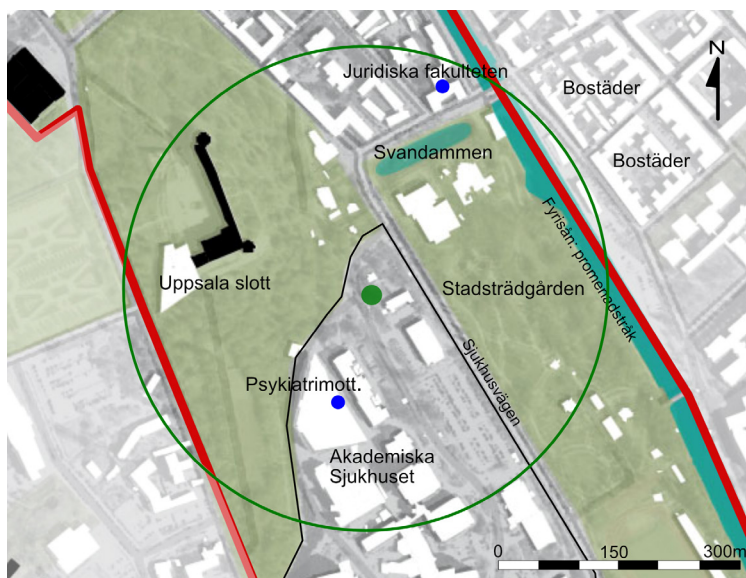
Fjärdingen

Akademiska sjukhuset

Denna plats är en mindre yta vid busshållplatsen Akademiska sjukhuset ingång 10. Ytan består av sliten gräsmatta med fåtlet träd och fungerar som avgränsning mellan parkeringen och vägen. Platsen fungerar också som en grön miljö i väntan på bussen med utsikt över grönytor vid Uppsala slott och delar av Akademiska sjukhuset. Då marken täcks av gräs skulle det kunna klassas som odlingsbar mark men på grund av den närliggande parkeringen och bilvägen är det möjligt att det förekommer skadliga ämnen i marken. Därför bör upphöjda bäddar som exempelvis pallkragar användas i linje med Kesslers (2013, s.328) rekommendationer.

Området där platsen är belägen klassas som kommunal kulturmiljö och kvartersmark. Kvartersmark innebär mark som inte avser allmän plats utan bebyggelse för enskilt eller allmänt ändamål (Boverket 2019). Användningen kan innebära bostäder, detaljhandel, industri eller en kombination av olika användningsområden (ibid.). Klassificeringen som kulturmiljö innebär att området är skyddad eftersom antingen byggnader, tomten eller miljön anses vara särskilt värdefull (Boverket 2018). Trots kulturmiljövärden och eventuellt framtida bebyggelseplaner finns det möjlighet för tillfällig stadsodling på platsen och tanken om pallkrageodling eller andra upphöjda odlingsbäddar är lämpliga stärks. Detta skulle innebära en enkelt och anpassningsbar odling. Närheten till parkeringen samt busshållplatsen visar att det kan förekomma en del trafik och att transport till platsen kan ske med bil. Samtidigt är platsen avskild från den större Sjukhusvägen som är en huvudgata och har ett högre trafikflöde med både bilar och kollektivtrafik. Den promenadvänliga Stadsträdgården tillsammans med Svandammen angränsar till Sjukhusvägen och det finns möjligheter att ta sig till den aktuella platsen både med cykel och till fots. Inom 300 meter från odlingsplatsen finns Juridiska fakulteten och därmed många universitetsstudenter. Stadsodlingen kan därför fungera som en kompletterande miljö till de övriga parkmiljöerna och bidra med bland annat stressreducerande kvaliteter (Van den Berg & Custers 2011, ss.7–9).

busshållplatsen visar att det kan förekomma en del trafik och att transport till platsen kan ske med bil. Samtidigt är platsen avskild från den större Sjukhusvägen som är en huvudgata och har ett högre trafikflöde med både bilar och kollektivtrafik. Den promenadvänliga Stadsträdgården tillsammans med Svandammen angränsar till Sjukhusvägen och det finns möjligheter att ta sig till den aktuella platsen både med cykel och till fots. Inom 300 meter från odlingsplatsen finns Juridiska fakulteten och därmed många universitetsstudenter. Stadsodlingen kan därför fungera som en kompletterande miljö till de övriga parkmiljöerna och bidra med bland annat stressreducerande kvaliteter (Van den Berg & Custers 2011, ss.7–9).

Figur 7. Den gröna prickn markerar odlingsplatsen och den gröna cirkeln en radie på 300 meter. Odlingsområdet är strategiskt placerad i nära anslutning till flera olika parkområden. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Bild 4. I norra delen av Akademiska sjukhuset finns en mindre grönyta i anslutning till sjukhusparkeringen. Grönytan fungerar som genväg till och från busshållplatsen vilket syns på den slitna gräsyta.

Platsen uppfattas vid platsbesöket inte ha något direkt syfte eller vara riktad mot en specifik målgrupp utan bidrar till en grön miljö runt sjukhuset. Eftersom ytan inte ser ut att användas mer än som en visuellt grön yta kan stadsodlingen därför verka som ett bra komplement till de befintliga träden och omgivande grönskan (Middle et al. 2014, s.640) men även tillföra rörelse och sociala möten på platsen.

Platsen är belägen i den norra delen och vid infarten till sjukhusområdet. Här är det nära till de andra gröna miljöerna mot Uppsala slott och mot Stadsträdgården. Eftersom ytan är belägen alldeles intill sjukhuset och många människor som upplever någon form av ohälsa rör sig i området är detta en lämplig plats för stadsodling som kan bidra med positiva hälsoaspekter. Som både Schram-Bijkerk et al. (2017) och Van den Berg och Custers (2011) skriver är vistelse i gröna miljöer mycket positivt för det psykiska välmåendet då det verkar stressreducerande. Att förlägga en stadsodling i en sjukhusmiljö kan därför verka både förebyggande och läkande, speciellt då de närmsta sjukhusavdelningarna på platsen är olika psykiatrimottagningar. Genom att använda ytan får patienter som inte kan ta sig långt en chans till vistelse i en odlingsmiljö. Det kan även finnas patienter som inte har möjlighet att ta sig ut. För dessa kan stadsodling i sjukhusmiljön bli en visuell upplevelse där deltagande på avstånd gynnar hälsan vilket Rappe och Topo (2007, s.244) beskriver hos demenspatienter.

Linnégymnasiet

Under sommaren år 2020 byter Linnégymnasiet namn till Ellen Fries gymnasium. Under arbetets gång har platsen dock undersökts som Linnégymnasiet och kommer därför fortsätta benämnas så i arbetet.

Vid Fyrisån, längs Västra Strandgatan och mitt emot Linnégymnasiet ligger en smal yta som består av klippt gräs mellan gångvägen vid Fyrisån och parkeringen längs Västra Strandgatan. Detta är en mindre plats och Nikolaïdou et al. (2016, s.15) menar att den aktuella trenden för stadsodling innebär områden som är mindre och mer flexibla samt återanvänder underutnyttjade offentliga platser. Denna smala gräsremsa verkar inte användas men klassas enligt det interaktiva kartverket Kommunkarta (Uppsala kommun u.å)

som park och allmän plats. Gräsremsan verkar vara ett typiskt exempel på en grön miljö som inte används men som fortfarande bidrar med lite grönska. Längs Fyrisån finns en mindre sluttning som leder ned till vattnet och är till stor del överväxt av högt gräs. Utöver sluttningen finns det några få träd längs med vattnet. Mitt emot platsen ligger Linnéskolan, en gymnasieskola som har större andel hårdgjord skolgård med några få träd och buskar. Enligt Cattell et al. (2008, ss.553–554) kan stadsodling i anslutning till skolor bidra med en ökad mängd sociala interaktioner och enligt Guitart et al. (2014, s.116) kan stadsodling vid skolor vara ett sätt att förbättra barnens hälsa.

Figur 8. Linnégymnasiet. Den identifierade platsen markerad med en grön prick, omgärdad av en grön cirkel som visar radien på 300 meter. Platsen omges till största del av bostadsområden och flera parker. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Platsen ligger väldigt nära Västra Strandgatan och en grusad gångväg vilket troligen innebär markföroreningar och därmed ingen direkt odlingsbar mark, med referens till Kessler (2013, s.328). Ytan ligger inte i det mest centrala området i Uppsalas innerstad men är ändå lättillgänglig via gångstråket längs Fyrisån och bilvägen, Västra Strandvägen. Vid Fyrisån finns dessutom en mindre träkonstruktion eller plattform som tar besökaren en bit ut över vattnet. Detta skulle kunna ses som en möjlig mötesplats och därmed locka folk till att stanna på platsen. Stadsodlingen har även förmågan att göra detta mindre område till en plats för gemenskap (Glover 2003) och bidra med lärande samt interaktioner med andra människor (Lanier et al. 2015, ss.503–504). Speciellt de lärande och pedagogiska momenten kan anses vara extra viktiga då platsen är belägen mitt emot Linnégymnasiet. Inom 100 meter ligger Plantans förskola som också skulle kunna involveras i stadsodlingen.

Inom 300 meter ligger vårdcentralen Ingrid Marie och Mathildagården. Det är ett HVB-hem för flickor och skulle liksom skolorna kunna ta del i odlingsplatsen. Stadsodling bidrar med positiva effekter som stärker både fysik och psykisk hälsa samt ökade interaktioner enligt Malberg Dyg et al. (2019, s.11). Detta innebär möjligheter för både vårdcentralen och äldreboendet att ta del av stadsodlingen. Speciellt effektiv är gröna odlingsmiljöer hos personer med demens då gröna miljöer uppfattas lugnande och stressreducerande (Rappe & Topo 2007, ss.243–244). I närområdet finns flera parker som exempelvis Linnéträdgården, Rektorsgården och Vasaparken, därför skulle stadsodlingen även här kunna fungera som ett komplement till de övriga gröna miljöerna. Framförallt eftersom ingen av de andra parkerna involverar odling. Eftersom det inte finns grönska i överflöd på Västra Strandvägen kan en stadsodling bidra med positiva egenskaper motsvarande en parkmiljö.

Bild 5. Vid Linnégymnasiet finns en sliten gräsremsa mellan Västra Strandgatan och Fyrisån. Det är många som rör sig längs vattnet och gräsytan skulle kunna få ett bättre användningsområde som bidrar med en mer positiv upplevelse än idag.

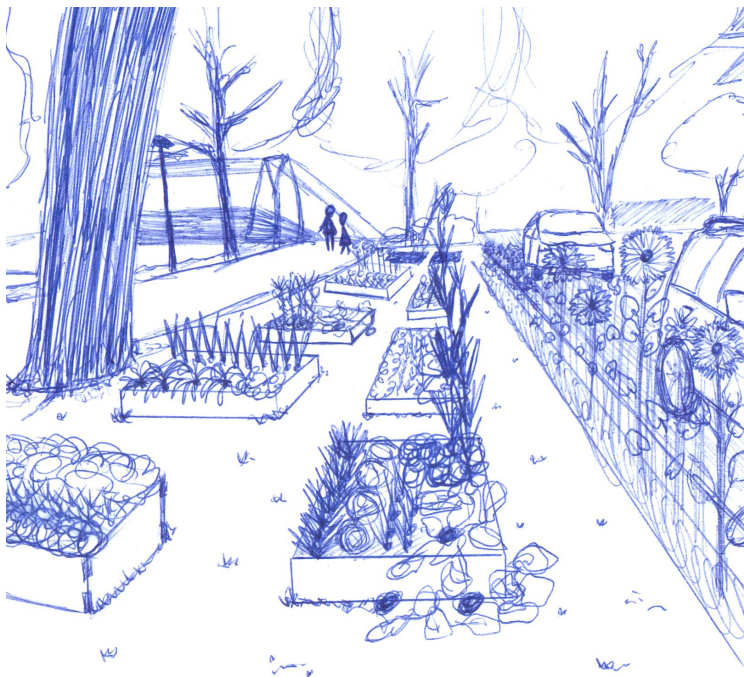

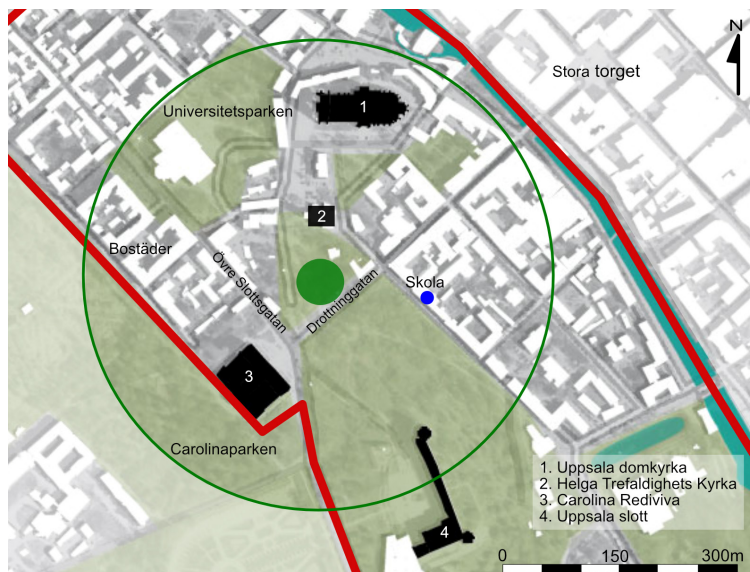
Bild 6. Illustrationen visar ett exempel på hur pallkrageodling kan användas som en tillfällig lösning. Indre ytor kan skapa nya mötesplatser och vara lika värdefulla för sociala interaktioner som större ytor.

Odinslund

Platsen är belägen i korsningen vid Drottninggatan och Övre Slottsgatan, strax nordöst om Carolina Rediviva, Uppsala universitetsbibliotek. Området är en parkmiljö med spridda bänkar på en grusyta uppdelad av gräsremсор på vilka det står större träd. Odinslund ligger i en historisk miljö nära Helga Trefaldighets kyrka, Uppsala domkyrka, Carolina Rediviva och Uppsala slott, strax avsides Drottninggatan (Carolinasbacken). Från vägen och genom parken går ett asfalterat stråk som ansluter till Helga Trefaldighets kyrka vilket innebär hög tillgänglighet för exempelvis cyklar, rullstolar eller barnvagnar. Både Drottninggatan och Övre Slottsgatan trafikeras av bussar vilket innebär en god kollektivtrafikförsörjning. Det finns dessutom parkering i anslutning till Helga Trefaldighets kyrka.

Platsen verkar används som sittplats, för promenader eller som genomfart då den asfalterade vägen fungerar som ett genomfartsstråk. Detta beror främst på den större ytan som är grusad och därför kan klassas som hårdgjord yta och ej odlingsbar mark. Trots den grusade ytan finns många större träd som bidrar till en lummig miljö och stadsodlingen skulle kunna förstärka den gröna miljön. Cattell et al. (2008, s.558) skriver att mindre parker kan uppfattas som mer säkra eller trygga om parken är överblickbar eller ger chans till att möta någon. Tack vare de högt uppväxta träderna och låga vegetationen i form av gräsremсор finns en bra överblick över platsen. Idag verkar Odinslund inte vara en mötesplats även om det finns goda möjligheter med utställda bänkar, kollektivtrafikförbindelser och god tillgänglighet.

Vad gäller målpunkter ligger Katarinaskolan och universitetsbiblioteket Carolina Rediviva inom 300 meter från odlingsplatsen, markerat på kartan nedan. Tomten där platsen är belägen klassas som kommunal kulturmiljö enligt Kommunkartan (Uppsala kommun u.å.). En kulturhistorisk miljö skyddas eftersom den anses vara särskilt värdefull och kan omfatta både byggnader, tomter samt miljömässiga aspekter Boverket (2018). Platsen är öppen för allmänheten och eftersom marken är grusad finns det möjlighet att använda pallkragar eller andra varianter av upphöjda men tillfälliga odlingsplatser. På så sätt kan den underutnyttjade platsen nyttjas till fullo, vara anpassningsbar och

Figur 9. Odinslund. Inom markeringen på 300 meter återfinns bland annat flera kulturhistoriska byggnader och olika grönytor. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Bild 7. I Odinslund består till största del av en grusad yta och i denna finns träd som skapar en lummig parkmiljö. I nära anslutning till platsen finns exempelvis Uppsala slott, Carolina Rediviva och Helga Trefaldighets kyrka.

samtidigt skapa en multifunktionell plats. Eftersom det är en kulturhistorisk miljö är det möjligt att platsen anses vara för känslig och att stadsodlingen inte passar platsens karaktär. Dock kvarstår det faktum att platsen till stor del är en grusad yta som skulle kunna få en lummigare karaktär och mer frekvent användning.

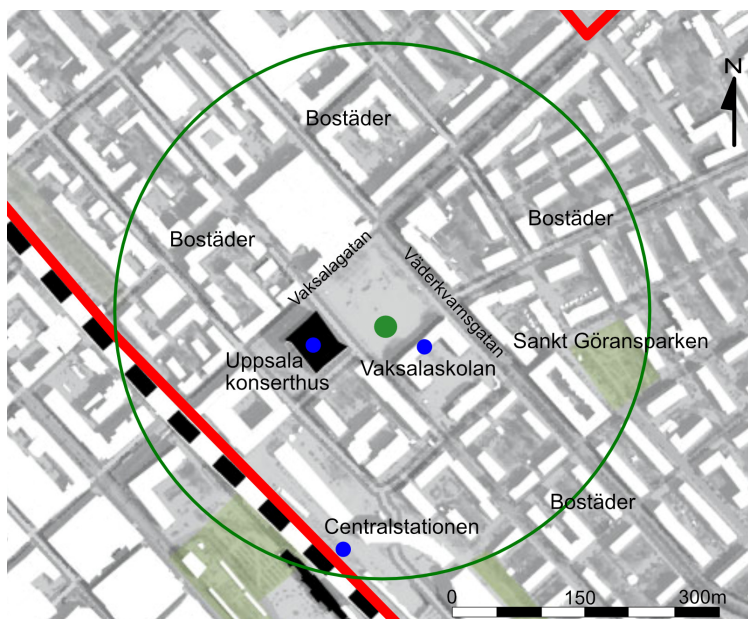
Platsen överensstämmer med det Nikolaïdou et al. (2016, s.14) skriver när det gäller den nya typen av stadsodling. Dessa fungerar som mindre och flexibla odlingsplatser samtidigt som de maximalt utnyttjar den yta som finns att tillgå. Vidare skriver Nikolaïdou et al. att den här typen av stadsodling dessutom öppnar upp för nya möjligheter vad gäller tillgängligheten till platsen och vidareutvecklar användningen (ibid.). Stadsodlingen skulle kunna komplettera både de befintliga grönområdena och parkmiljön i Odinslund samt bidra till en ännu grönare miljö (Middle et al. 2014, s.640).

Fålhagen

Vaksala torg

Platsen är centralt belägen i korsningen Vaksalagatan och Väderkvarnsgatan och består av ett större hårdgjort torg, glest kantad med träd. Markklassificeringen är allmän plats eftersom det är ett torg som allmänheten har tillgång till. Torget är tomt bortsett från de tillfällen då det används för marknader eller andra event. Eftersom torget inte används fullt ut finns det goda chanser till utveckling och som Nikolaïdou et al. (2016, s.14) påpekar kan återanvändningen av offentliga rum justeras efter nya behov vilket bidrar med skapandet av nya ytor med fler användningsområden.

Eftersom platsen är centralt lokaliserad och omgiven av centrumverksamhet finns det goda chanser för sociala interaktioner om en odlingsplats etableras. Detta synsätt stöds av Lanier et al. (2015, s.503) som skriver att stadsodlingen bidrar med byggandet av relationer inom samhället. I direkt anslutning till Vaksala torg ligger Vaksalaskolan. Uppsala kommun skriver i översiktsplanen att hänsyn ska tas till odlingsmöjligheter i närheten av skola eller förskola. Detta kan skapa samarbeten och pedagogiska möjligheter, dessutom kan stadsodling

Figur 10. Vaksala torg kringgärdas framförallt av bostadsområden. I närområdet finns målpunkter som Vaksalaskola, Uppsala konserthus och Sankt Göransparken. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Bild 8. Vaksala torg står till största del tomt utöver de dagar som evenemang genomförs. I direkt anslutning till torget återfinns Vaksalaskolan och Uppsalas konserthus. De två omgivande gatorna Vaksalagatan och Väderkvarnsgatan är två vältrafikerade gator.

nära skolor kan bidra med en mer hälsosam livsstil (Quayle 2008 se Schram-Bijkerk 2017), ett snabbare förbättrat sjukdomstillstånd hos sjuka barn (Maas et al. 2009, s.971) och en möjlighet till ökade interaktioner (Cattell et al. 2008, ss.553–554). Dessutom skriver Cattell et al. (2008, s.556) att det behövs en variation av offentliga platser eftersom de används på olika sätt och därför har olika offentliga platser olika positiva effekter på hälsa och välmående. På torget ligger även Uppsala Konsert och Kongress, Uppsalas konserthus, vilket fungerar som målpunkt i området. Utöver målpunkter som Vaksalaskolan och Uppsala konserthus är det mycket nära till Uppsala Centralstation som ligger endast cirka 250 meter från platsen. Centralstationen är en knutpunkt vad gäller kollektivtrafikförbindelser i form av både buss och tåg men även Vaksalagatan trafikeras av flera busslinjer. Utöver möjligheterna att ta sig med buss till platsen finns det både gång- och cykelvägar i direkt anslutning till torget.

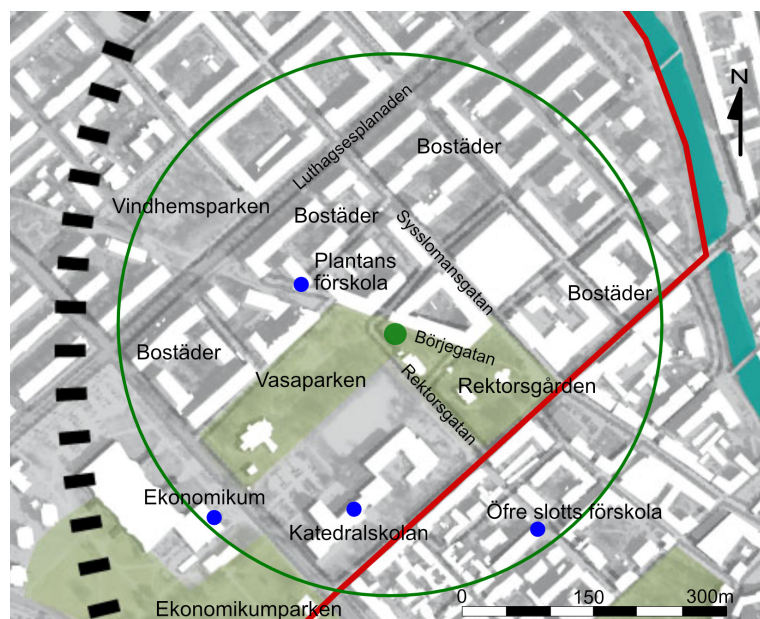
Eftersom Vaksala torg är en stor, öppen och hårdgjord torgyta med fåtalet träd kan det argumenteras för att det behövs mer grönska på platsen. Stadsodling i sig bidrar med grönare miljöer och odling ger flera hälsofördelar. Idag saknas grönytor både på och i närheten av platsen. I närområdet finns Sankt Göransparken men för övrigt endast grönska i form av gatuträd eller mindre bostadsgårdar. Kessler (2013, s.328) avråder från att placera stadsodlingar nära större vägar och järnvägar men eftersom torget är så pass stort behöver stadsodlingen inte förläggas närmast vägarna. Stadsodlingen kan istället placeras på en mindre del närmre Vaksalaskolan för att behålla de fördelar till möten och sociala interaktioner som närheten till torget bidrar med. Med tanke på att hela torget är hårdgjort är lösningen för stadsodlingen pallkragar vilket stöds av Guitart et al. (2014, s.116) men det innebär också en mer flexibel odlingsplats (Nikolaïdou et al. 2016, s.16). Vidare uttrycker Nikolaïdou et al. (ibid.) att stadsodling skulle kunna influera det framtida stadslandskapet och bidra med synergieffekter.

Luthagen

Korsningen Rektorsgatan/Börjegatan

I stadsdelen Luthagen finns en mindre triangulär yta mellan Rektorsgatan och Börjegatan klassad som parkmark. Grönytan uppmäter totalt cirka 1350 kvadratmeter och består av en sliten gräsyta som innefattar högväxta träd vilket tillför lummighet och skugga till platsen. Ytans främsta funktion är som genväg vilket syns på det slitna gräset. Detta tycks vara en typisk underutnyttjad, offentlig yta som enligt van Leeuwen et al. (2010, s.23) har stor potential.

I närområdet finns flera större parkmiljöer som Vasaparken, Vindhemsparken och Ekonomikumparken. Det finns även mindre parker som exempelvis Rektorsgården, känd för den blå blomningen av Scilla under våren. I närheten av området finns flera grönområden och en stadsodling

Figur 11. Den identifierade platsen omges av många olika typer av parker och bostadsområden. Dock finns flera målpunkter i området vilket framförallt verkar vara universitet, skolor eller förskolor. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

på platsen skulle komplettera omgivningarna. Även om platsen inte är belägen direkt i en parkmiljö kan fördelarna med stadsodling i parker ändå appliceras. Stadsodlingen kan bidra till en ännu grönare miljö (Middle et al. 2014, s.640) och fungera som en mindre park i sig själv (Lawson 2005 se Middle et al. 2014). Genom närheten till Vasaparken eller Rektorsgården kan den aktuella grönytan skapa en förlängning av parkerna.

Inom 300 meter finns bland annat Ekonomikum där många universitetsstudenter studerar, gymnasieskolan Katedralskolan samt Plantans förskola och Öfre Slotts förskola. Närheten till en stadsodling skulle kunna innebära flera hälsofördelar för barnen, både fysiskt och psykiskt (Guitart et al. 2014, s.116), men även möjlighet till fler interaktioner mellan barnens föräldrar (Cattell et al. 2008, ss.553–554). Kingsley och Townsend (2006, s.352) skriver också stadsodling lokaliserad till en parkmiljö gör det enklare att främja sociala relationer men även hålla uppsikt över sina lekande barn. Dessutom skriver Van den Berg och Custers (2011, ss.7–9) att kontakt med gröna miljöer kan verka stressreducerande och därför antingen läkande eller stärkande på människan.

Grönytan är till stor del omgiven av bostadsområden. Exempel på detta är Vasahuset, som är känd för den klarblå nyansen på fasaden. Grönytor bidrar med många hälsofördelar och framförallt den bostadsnära grönskan (Maas et al. 2009, s.971). Dessutom skriver Uppsala kommun i Naturvårdsprogrammet (2006, s.74) att odlingen ska tillgodoses genom de bostadsnära grönytorerna. Det finns stor tillgång på grönytor i närområdet men ytor för odling saknas.

Det finns goda möjligheter att både gå och cykla till området. Dessutom är det beläget nära Luthagsesplanaden och Sysslomansgatan som är två vältrafikerade bilvägar med bland annat bussförbindelse. Inom området finns bostäder med promenadavstånd till många grönytor och Tanako et al. (2002, s.917) påvisade i en studie att gångavstånd till grönytor förbättrar både den generella hälsan samt förlänger livslängden.

Bild 9. Mellan Rektorsgatan och Börjegatan ligger en mindre grönyta vilken används som genväg. I närområdet finns flera parker samt skolor och området består till största delen av bostäder.

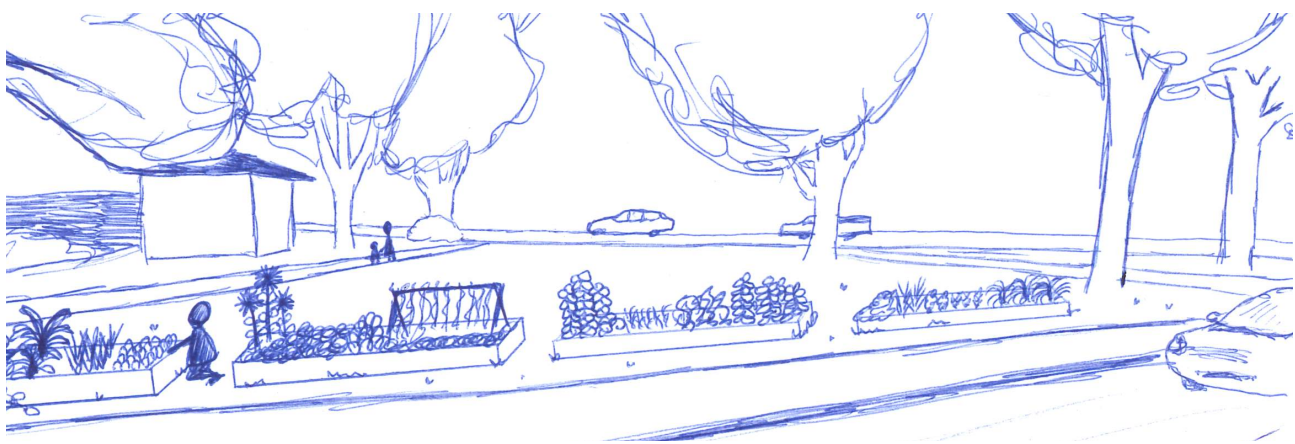
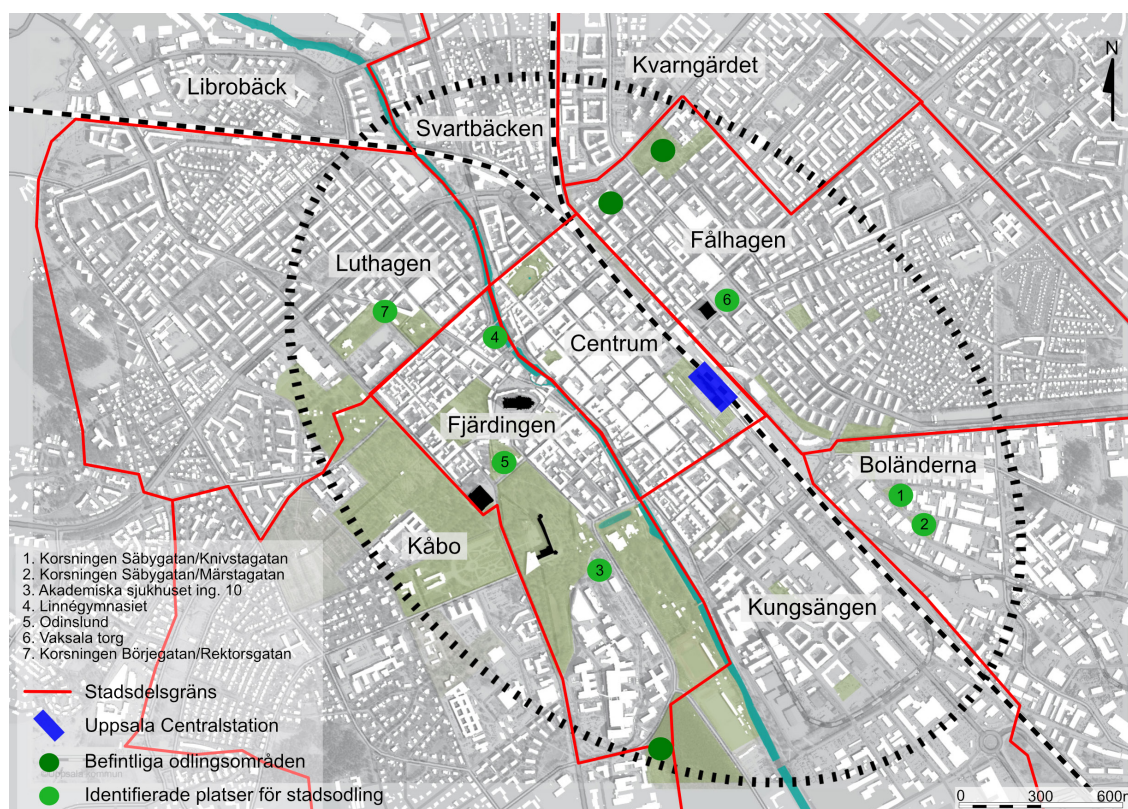

Bild 10. Illustrationen visar ett förslag på hur pallkrageodling skulle kunna användas för att komplettera de kringliggande parkmiljöerna med odlingsfunktionen. Då platsen fungerar som genomfartsstråk kan stadsodlingen bidra med en mindre och tillfällig mötesplats, både för odlarna och de förbipasserande stadsborna.

Sammanfattning av de identifierade platserna

Utifrån rekommendationerna har totalt sju platser identifierats som lämpliga för stadsodling inom Uppsalas innerstadsgräns. I stadsdelen *Boländerna* identifierades två platser alldeles intill varandra i *Korsningen Säbygatan/Knivstagatan* respektive *Korsningen Säbygatan/Märstagatan*. Platserna är lokaliserade till utkanten av industriområdet och bidrar med grönytor i en annars hårdgjord miljö. I stadsdelen *Fjärdingen* identifierades tre platser. Den första platsen är förlagd vid busshållplatsen *Akademiska sjukhuset*, ingång 10, och kan bidra med stärkande samt läkande miljöer för de som besöker sjukhusområdet. Den andra platsen är belägen vid *Linnégymnasiet* och kan fungera som en grön odlingsyta för barn och unga i området. Den tredje och sista platsen inom stadsdelen är *Odinslund*. Ytan ligger i en kulturhistorisk miljö nära Helga Trefaldighets Kyrka, Carolina Rediviva och Uppsala slott. Här kan stadsodlingen tillföra en ny funktion till platsen som idag till största del består av en grusad parkmiljö och genomfartsstråk. I stadsdelen *Fålhagen* identifierades en plats på *Vaksala torg*. Torget är hårdgjort och ramas in av två vältrafikerade gator. Odlingen kan bidra med ett grönare torg och odlingsmöjligheter för den närliggande Vaksalaskolan. I stadsdelen *Luthagen* identifierades en plats vid *Korsningen Börjegatan/Rektorsgatan*. Här kan stadsodlingen stärka de gröna miljöerna som finns på platsen, bidra med bostadsnära stadsodling och ge odlingsmöjligheter för skolor och förskolor i närområdet.

Figur 12. Kartan visar de identifierade platserna för stadsodling i förhållande till stadsdelarna och de befintliga odlingsområdena. Figuren visar en relativt jämn spridning av odlingsplatserna i innerstaden. Underlag av © Uppsala kommun (2016a).

Diskussion

Syftet med arbetet har varit att undersöka möjligheterna för mer stadsodling i Uppsala samt lyfta kunskap om hur landskapsarkitekter kan utreda och integrera platser för stadsodling. För att uppfylla syftet valdes två frågeställningar:

1. Vilka rekommendationer kan guida val av plats för stadsodling i Uppsalas innerstad då odlingsplatsen ska integreras i närområdet?
2. Vilka platser kan identifieras som lämpliga för stadsodling i Uppsalas innerstad enligt de framtagna rekommendationerna?

Diskussionen kommer beröra materialets och metodernas för- och nackdelar tillsammans med resultatets utveckling. Efter en diskussion kring materialet och metoderna som använts i arbetet kommer resultatet att diskuteras och har strukturerats efter de två frågeställningarna ovan.

Metoddiskussion

Metodavsnittet har delats i två delar. En del för identifieringen av rekommendationer och en del som beskriver identifiering av platser för stadsodling. I metodens första kapitel, *Material och metod för identifieringen av rekommendationer*, utgick arbetet främst från vetenskapligt granskade tidskriftsartiklar. Det som styrde inriktningen av arbetet och därmed tidskriftsartiklarna var kapitlet *Precisering av ämne och studie*. Vidare bidrog grupperingen av de olika tidskriftsartiklarna till att sammanställa och tydliggöra en stor mängd likartat material. Grupperingen var därför det verktyg som möjliggjorde en enklare bearbetning av litteraturen och gav en förbättrad översikt.

Vad gäller tidskriftsartiklarna är majoriteten specificerade inom ett visst ämne vilket ibland bidrog till svårigheter att få en bredare överblick. Däremot var Schram-Bijkerk et al. (2017) en av de få som nämnde flera positiva egenskaper med stadsodlingen inom samma artikel. Författarna berör både hälsa, aktivitet, sociala interaktioner samt ökad tillgänglighet av grönsaker och utgjorde därför en bas i arbetet. Ytterligare en tidskriftsartikel som varit viktig för arbetet är Nikolaïdou et al. (2016). Författarna beskriver stadsodlingstrenden och utformningen utifrån förtätningen. Visserligen är författarna nischade mot sitt ämne men redogör ändå för utvecklingen av stadsodlingen och betydelsen inför framtiden till skillnad från majoriteten av tidskriftsartiklarna. Generellt för arbetet är att det funnits få generaliserade tidskriftsartiklar och därför har grupperingen av litteratur varit betydelsefull.

För ett mer djupgående arbete skulle mer litteratur om stadsodlingens negativa effekter och nackdelar behövs. Av de tidskriftsartiklar som undersökts i arbetet är det få som beskriver negativa effekter av stadsodlingen, endast Kingsley och Townsend (2006). Det som nämns av Kingsley och Townsend är en mer översiktlig och en allvarlig negativ effekt. Kingsley och Townsend beskriver att det kan ta längre tid att knyta nya kontakter vid en nyanlagd stadsodling och kan förekomma social diskriminering. Dock påpekar Kingsley och Townsend att social diskriminering verkar vara en mycket ovanlig förekomst även om den är värd att poängteras. Ytterligare en källa nämner negativa effekter och det är White arkitekter (2019). De beskriver påverkan som stöld, vandalism, gödseldoft, ljudet av maskiner och mindre visuellt tilltalande odlingsområde under vintern. Samtidigt menar White arkitekter att fördelarna väger upp de negativa effekterna. Att enbart två referenser nämner nackdelar med stadsodlingen är väldigt få. Det är möjligt att det finns flera artiklar som berör de negativa aspekterna men de har inte upptäckts genom litteratursökningen.

Vid appliceringen av rekommendationerna analyserades platserna med hjälp av Google Maps, Uppsala kommuns interaktiva kartverktyg och platsbesök. Google Maps har varit ett användbart verktyg då det snabbt givit en översikt av olika platser inom Uppsalas innerstad, utan att fysiskt besöka varje gata. Däremot är det möjligt att informationen inte är uppdaterad och att bilderna som visas i Google Maps Street View är något eller några år gamla. De två kartverktygen har varit effektiva vad gäller en snabb överblick av olika platser men är mindre effektiva vad gäller de små platserna som är minst lika viktiga för sociala interaktioner. Eftersom Google Maps och Kommunkartan främst använts översiktligt vid identifieringen är det möjligt att mindre platser med potential för stadsodling inte upptäckts. Om så är fallet kan det finnas fler platser inom Uppsalas innerstad som är lämpliga för stadsodling. För att upptäcka dessa hade grundligare undersökningar behövts och kanske även besök på de olika stadsdelarnas gator för att på plats bedöma hurvida olika platser är lämpliga eller olämpliga. Ett av de viktigaste verktygen vid identifierandet av platser var platsbesöken. De var inte långvariga men informativa eftersom de användes för att bekräfta det som kartgranskningen visat. För ytterligare verifiering borde fler platsbesök gjorts samt under en annan veckodag och tidpunkt. Fler besök hade kunnat ge mer information som inte alltid varit helt tydlig i kartgranskningen, exempelvis om platserna är helt oanvända eller om det finns användningsområden som inte visas via Google Maps.

Resultatdiskussion

Vilka rekommendationer har betydelse vid val av plats för stadsodling i Uppsalas innerstad då odlingsplatsen ska integreras i närområdet?

Arbetets första frågeställning undersöktes genom en omfattande litteraturstudie och elva rekommendationer identifierades. Rekommendationen *Stadsmiljö* är redan givet av avgränsningen till Uppsalas innerstad. Därför skulle den rekommendationen kunna anses vara överflödigt eftersom det redan är specificerat i avgränsningen. Men Uppsala består inte enbart av stadskärnan eller innerstaden. I Uppsala finns områden som skulle kunna anses vara stadsmiljö men inte är belägna inom innerstaden. Eftersom arbetet avgränsats till innerstaden har dessa områden inte undersökts men rekommendationen kan därför vara en hjälp för andra kommuner, städer eller platser med stadskaraktär som ligger utanför innerstaden, exempelvis Gottsunda, där man vill införa stadsodling.

Rekommendationer för omgivningen har ansetts vara ett komplement till *Rekommendationer för platsen* eftersom de inte är lika platsspecifika utan istället omfattar integreringen av stadsodlingen i omgivningen. Arbetet kräver inte att samtliga *rekommendationer för omgivningen* måste uppfyllas för att en plats ska anses vara lämplig för stadsodling. Däremot är det möjligt att fler målpunkter i närheten av stadsodlingen innebär förbättrade odlingsmöjligheter för omgivningen eftersom närheten förbättrar tillgängligheten. Inom dessa målpunkter har Boverkets (2007) avstånd gällande bostadsnära natur använts vilket innebär inom 300 meter från bostaden. Eftersom *Rekommendationer för omgivningen* omfattar exempelvis skolor, äldreboenden och sjukhus ansågs 300 meter vara en rimlig radie att undersöka. I efterhand är 300 meter troligen för långt vad gäller framförallt äldreboenden. Visserligen är det en bostad för många men om man bor på ett äldreboende är det inte säkert att man kan ta sig så långt. Därför bör stadsodlingar placeras mycket närmre äldreboenden för att majoriteten av de äldre ska kunna ta del av odlingen, helst precis intill om möjligheten finns.

I rekommendationerna *Närhet till skola* och *Närheten till bostäder* bidrog litteraturen från Uppsala kommun vilket blir väldigt specifikt för Uppsala. I sådana fall eftersträvades tydlighet kring att informationen kom från Uppsala kommun men att rekommendationerna ändå kan tillämpas på andra städer. Utformandet av rekommendationer i andra städer eller kommuner kräver således lokal kunskap om den undersökta platsen.

Vilka platser kan identifieras som lämpliga för stadsodling i Uppsalas innerstad enligt de framtagna rekommendationerna?

Arbetets andra frågeställning är vidareutvecklingen av rekommendationerna som använts för att undersöka lämpliga platser för stadsodling. Genom arbetet har totalt sju lämpliga platser för stadsodling identifierats i olika delar av Uppsalas innerstad. Rekommendationerna har fungerat väl då de gett tydliga funktioner eller målpunkter att undersöka vid kartgranskningen. Hur rekommendationerna används specificeras i kapitlet *Applisering av rekommendationer*. Exempelvis kom radien på 300 meter att användas för flera av rekommendationerna trots att Boverket (2007) enbart specificerar bostadsnära natur. Genom Boverkets rekommendation ansågs det vara viktigt att göra odlingsplatsen tillgänglig för äldre, barn, personer med funktionsvariationer och personer med sjukdomstillstånd. Däremot är det möjligt att det strax utanför denna gräns finns målpunkter som inte inkluderats på grund av det korta avståndet. Det är även möjligt att det finns exempelvis busshållplatser eller cykelstråk nära odlingsplatsen som inte undersökts vilket möjliggör åtkomsten för fler personer.

I rekommendationen *Tillgänglighet för allmänheten* undersöktes mark som klassificeras som allmän plats vilket innebär allmänhetens tillgänglighet och funktioner för ett gemensamt behov. Att denna klassificering användes berodde på att den direkt avgränsade arbetet till ytor där allmänheten rör sig. Detta var i princip det som avsågs med rekommendationen men det finns också andra platser där många människor rör sig. *Tillgänglighet för allmänheten* måste inte nödvändigtvis vara på kommunens mark eller allmän plats. Användandet av klassificeringen har lett till begränsningar vad gäller de identifierade platserna. Det är sannolikt att Uppsala kommuns markinnehav förändras i framtiden vilket även påverkar tillgången på möjliga platser lämpliga för stadsodling. Om klassificeringen allmän plats inte hade använts hade fler platser kunnat undersökas vilket troligen hade lett till fler identifierade platser och fler möjligheter för stadsodling.

En av rekommendationerna berör *underutnyttjade ytor* men det är inte alltid säkert att det finns platser som är underutnyttjade. Möjligheten finns att det en person ser som underutnyttjat är någonting en annan person använder vilket kan göra bedömningen av platsen svår. Vidare kan det finnas områden i staden som består av ruderatmark, ytor som störs av mänsklig aktivitet men innefattar en stor biologisk mångfald. Dessa platser kan ses som underutnyttjade men om de skulle tas i bruk för exempelvis stadsodling skulle den biologiska mångfalden på den platsen minska. Detta påvisar vikten av eftertänksamhet och den kunskap som krävs vid nyttjandet av olika typer av ytor i städerna men även kunskapen som krävs kring vad stadsodlingen kan bidra med.

Stora som små stadsodlingsområden kan bidra med mycket, inte bara som ett grönt förtätningselement utan också odlingsglädje, en mening i vardagen och färska grönsaker. Även om stadsodling kanske inte kan generera tillräckligt mycket för att städerna ska bli självförsörjande så bidrar det ändå med högkvalitativa grödor, något som inte alltid är en självklarhet då mycket av det som finns i affärerna inte odlats ekologiskt med lång transportsträcka. Därför bidrar stadsodling dessutom med lärandetillfällen om kretslopp, hur en gröda utvecklas och hur odlingen går till.

För att en plats i staden ska kunna användas för exempelvis stadsodling behöver den vara tillgänglig för ändamålet. I arbetet har hänsyn i huvudsak tagits till allmän plats men det finns andra indelningar och skydd som skulle kunna påverka valet av plats. Exempelvis har inte kulturhistoriskt skyddsvärda miljöer undersökts närmre. Kulturhistoriska begränsningar kan vara aktuellt gällande den identifierade ytan vid Odinslund. Det finns flera kulturhistoriskt intressanta byggnader i området som skulle kunna påverka den föreslagna lokaliseringen av odlingsytan. Andra exempel skulle kunna vara biotopskydd, fornlämningar och strandskydd vilket kan begränsa platsernas användning.

Reflektion

Utgångspunkten för studien har varit integreringen av stadsodling i en befintlig stadsstruktur. Fokus har lagts på Uppsalas innerstad där det finns få odlingsområden. Under arbetets gång har det varit intressant att upptäcka hur brett begreppet stadsodling är och de möjligheter som finns inom ämnet. Det har även varit givande att undersöka potentialen för stadsodling i Uppsala och hur landskapsarkitekter kan utreda platser för urban odling.

De metoder som använts i arbetet har fungerat väl och givit en ökad förståelse för hur stadsodlingen fungerar i staden. Vad gäller rekommendationerna har dock användandet av allmän plats och Boverkets radie på 300 meter verkat begränsande. I det fortsatta arbetet hade detta kunnat utvecklas för att resultera i ett mer övergripande och inkluderande arbetssätt. Även fler parametrar i form av skyddsbestämmelser och liknande kunde ha undersökts för att ytterligare verifiera platsernas lämplighet för stadsodling. Vidare har arbetet lyft stadsodlingens många positiva fördelar som kan bidra till ett mer hållbart samhälle vad gäller både städer och dess invånare. Ämnen som både är och blir allt mer aktuella inom stadsplanering.

Min förhoppning är att arbetet kan vara en hjälp för landskapsarkitekter i planeringen av nya stadsodlingar och att arbetet bidrar till att öka antalet odlingsområden i Uppsala. Ytterligare en förhoppning är att arbetet kan främja införandet och integreringen av stadsodling i andra svenska städer. Om det funnits mer tid för fortsatta studier skulle jag velat fördjupa mig ytterligare i rekommendationerna och förfinat dessa. Det hade även funnits möjligheter till att vidare granska de identifierade platserna. De är belägna inom olika stadsdelar i Uppsalas innerstad och har olika förutsättningar vilket innebär att platserna fungerar på olika sätt i förhållande till den omgivande miljön. Avslutningsvis ser jag hoppfullt på utvecklingen kring grönstruktur i form av stadsodling och det ska bli intressant att följa den framtida utvecklingen, både i Uppsala och i andra svenska städer.

Referenser

- Bendt P., Barthel S., Colding J. (2013). Civic greening and environmental learning in public-access community gardens in Berlin. *Landscape and Urban Planning*, vol. 109 (1), ss. 18-30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.10.003>
- Boverket (2007). *Bostadsnära natur*. Tillgänglig: https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2020-05-08]
- Boverket (2012). *Vision för Sverige 2025*. Första upplagan. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2012/vision-for-sverige-2025.pdf> [2020-02-12]
- Boverket (2016). *Rätt tätt - en idéföreskrift av förtätning av städer och orter*. Tryck: Elanders. <https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskript-om-fortatning-av-stader-orter.pdf> [2020-02-05]
- Boverket (2017). *Användning av allmän plats*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-allman-plats/> [2020-09-01]
- Boverket (2018). *Skydd av kulturvärden*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/egenskapsbestammelser-for-kvartersmark/kulturvarden/> [2020-04-23]
- Boverket (2019). *Användning av kvartersmark*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/planbestammelser/anvandning-av-kvartersmark/> [2020-09-01]
- Cattell V., Dines N., Gesler W., Curtis S. (2008). Mingling, observing, and lingering: Everyday public spaces and their implications for well-being and social relations. *Health & Place*, vol. 14 (3), ss.544-561. DOI: 10.1016/j.healthplace.2007.10.007
- Contesse M., van Vliet B., Lenhart J. (2018). Is urban agriculture urban green space? A comparison of policy arrangements for urban green space and urban agriculture in Santiago de Chile. *Land Use policy*, vol 71, ss. 566-577. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2017.11.006>
- de la Barrera F., Reyes-Paecke S., Banzhaf E. (2016). Indicators for green spaces in contrasting urban settings. *Ecological Indicator*, vol. 62, ss. 212-218. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2015.10.027>
- Delshammar, T. (2012). *Stadsodling i Sverige*. I: Delshammar, T (red.), Stadsodling – Reflektioner och perspektiv från SLU Alnarp. Rapport 2012:31. Alnarp: Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, s.3. Tillgänglig: https://pub.epsilon.slu.se/10061/7/delshammar_et_al_130328.pdf [2020-02-12]
- Ernwein M. (2014). Framing urban gardening and agriculture: On space, scale and the public. *Geoforum*, vol. 56, ss. 77–86. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2014.06.016> [2020-04-13]
- Glover T. (2003). The Story of the Queen Anne Memorial Garden: Resisting a Dominant Cultural Narrative. *Journal of Leisure Research*, vol. 35 (2), ss. 190-212. DOI: <https://doi.org/10.1080/00222216.2003.11949990>
- Giles-Corti B., Broomhall M., Knuiman M., Collins C., Douglas K., Ng K., Lange A., Donovan R. (2005). Increasing Walking: how important is distance to, attractiveness, and size of public open space? *American Journal of Preventive Medicine*, vol. 28 (2), ss. 196-176. DOI: 10.1016/j.amepre.2004.10.018

- Gorham M., Waliczek T., Snelglove A., Zajicek J. (2009). The impact of community gardens on numbers of property crimes in Urban Houston. *HortTechnology*, vol 19 (2), ss. 291-296. DOI: <https://doi.org/10.21273/HORTSCI.19.2.291>
- Guitart D., Pickering C., Byrne J. (2012). Past results and future directions in urban community gardens research. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 11, ss. 364-373. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ufug.2012.06.007>
- Guitart, D., Pickering, C., Byrne, J. (2014). Color me healthy: Food diversity in school community gardens in two rapidly urbanising Australian cities. *Health and Place*, vol 26, ss. 110-117. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2013.12.014>
- Hartig T., Fransson U. (2009). Leisure home ownership, access to nature, and health: a longitudinal study of urban residents in Sweden. *Environment and Planning A*, vol. 41, ss. 82-96- DOI: 10.1068/a401
- Hartwig K., Mason M (2016). Community Gardens for Refugee and Immigrant Communities as a Means of Health Promotion. *Journal of Community Health*, vol. 41, ss. 1153-1159. DOI: 10.1007/s10900-016-0195-5
- Hou J., Grohmann D. (2018). Integrating community gardens into urban parks: Lessons in planning, design and partnership from Seattle. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol 33, ss. 46-55. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.05.007>
- Kessler R. (2013). Urban gardening: Managing the risks of contaminated soil. *Environmental Health Perspectives*, vol. 121 (11–12), ss. 327–333. DOI: <https://doi.org/10.1289/ehp.121-A326>
- Kingsley J., Townsend M. (2006). ‘Dig In’ to Social Capital: Community Gardens as Mechanisms for Growing Urban Social Connectedness. *Urban Policy and Research*, vol. 24 (4), ss. 525–537. DOI: <https://doi.org/10.1080/08111140601035200>
- Kulak M., Graves A., Shatterton J. (2013). Reducing greenhouse gas emissions with urban agriculture: A Life Cycle Assessment perspective. *Landscape and Urban Planning*, vol. 111, ss. 68-78. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2012.11.007>
- Lanier J., Schumacher J., Calvert K. (2015). Cultivating Community Collaboration and Community Health Through Community Gardens. *Journal of Community Practice*, vol. 23, ss. 492–507. DOI: 10.1080/10705422.2015.1096316
- Maas J., Verheij R., de Vries S., Spreeuwenberg P., Schellevis F., Groenewegen P. (2009). Morbidity is related to a green living environment. *Journal of Epidemiology and Community Health*, vol. 63 (12), ss. 967–973. DOI: 10.1136/jech.2008.079038 967
- Maat K., och de Vries P. (2006). The influence of the residential environment on green-space travel: Testing the compensation hypothesis. *Environment and Planning A*, vol. 38 (11), ss. 2111-2127. DOI: <https://doi.org/10.1068/a37448>
- Machida D. (2019). Relationship between Community or Home Gardening and Health of the Elderly: A Web-Based Cross-Sectional Survey in Japan. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 16 (8), ss. 1-15. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph16081389>
- Malberg Dyg P., Christensen S., Petersen C. (2019). Community gardens and wellbeing amongst vulnerable populations: a thematic review. *Health Promotion International*, ss. 1-14. DOI: 10.1093/heapro/daz067
- Middle I., Dzidic P., Buckley A., Bennett D., Tye M. & Jones R (2014). Integrating community gardens into public parks: An innovative approach for providing ecosystem services in urban areas. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 13 (4), ss. 638-645. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2014.09.001>

- Milliron B.J., Vitolins M., Gamble E., Jones R., Chenault M., Tooze J. (2017). Process Evaluation of a Community Garden at an Urban Outpatient Clinic. *Journal of Community Health*, vol. 42, ss. 639-648. DOI: 10.1007/s10900-016-0299-y
- Moseley D., Marzano M., Chetcuti J., Watts K. (2013). Green networks for people: Application of a functional approach to support the planning and management of greenspace. *Landscape and Urban Planning*, vol. 116, ss. 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2013.04.004>
- Nikolaïdou S., Klöti T., Tappert s., Drilling M. (2016). Urban Gardening and Green Space Governance: Towards New Collaborative Planning Practices. *Urban Planning*, vol. 1 (1), ss. 5-19. DOI: 10.17645/up.v1i1.520
- Rappe E., Topo P. (2007). Contact with Outdoor Greenery Can Support Competence Among People with Dementia. *Journal of Housing for the Elderly*, vol. 21 (3-4), ss. 229-248. DOI: 10.1300/J081v21n03_12
- Rasmusson A., Andersson G., Nilsson H. (2016). *En guide för kommersiell odling i staden*. Tillgänglig: <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/lapf/stadsbruk/stadsbruk.pdf> [2020-05-08]
- Raske M. (2010). Nursing Home Quality of Life: Study of an Enabling Garden. *Journal of Gerontological Social Work*, vol. 53 (4), ss. 336-351. DOI: 10.1080/01634371003741482
- Russo A., Cirella G. (2018). Modern Compact Cities: How Much Greenery Do We Need? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 15 (10), ss.1-15. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph15102180>
- Sandow, E. (2020). Kolonilotter en oas under corona. *Uppsala Nya Tidning*, 13 augusti
- SCB (2010). *Allt mindre grönytor i tätorter*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/gronytor-i-och-omkring-tatorter/pong/statistiknyhet/gronytor-i-och-omkring-tatorter-2005/> [2020-02-13]
- Schram-Bijkerk D., Otte P., Dirven L., Breure A. (2017). Indicators to support healthy urban gardening in urban management. *Science of The Total Environment*, vol 621, ss. 863–871. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2017.11.160> [2020-04-15]
- Soga M., Cox D., Yamaura Y., Gaston K., Kurisu K., Hanaki K. (2017). Health Benefits of Urban Allotment Gardening: Improved Physical and Psychological Well-Being and Social Integration. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, vol. 14 (1), ss. 1-13. DOI: 10.3390/ijerph14010071
- Strunk C., Richardson M. (2019). Cultivating belonging: refugees, urban gardens, and placemaking in the Midwest, U.S.A. *Social and Cultural Geography*, vol. 20 (6), ss. 826-848). DOI: 10.1080/14649365.2017.1386323
- Takano T., Nakamura K., Watanabe M. (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of Epidemiol Community Health*, vol. 56 (9), ss. 913-918. DOI: <http://dx.doi.org/10.1136/jech.56.12.913>
- Twiss, J., Dickinson, J., Duma, S., Kleinman, T. & Paulsen, H. (2003) Community gardens: lessons learned from California healthy cities and communities. *American Journal of Public Health*, vol. 93 (9), ss. 1435–1438. DOI: 10.2105/ajph.93.9.1435
- Uppsala kommun (2006). *Naturvårdsprogram för Uppsala kommun*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/9a80991a064f4ef79ae1ac96d8104465/naturvardprogram.pdf> [2020-03-15]

- Uppsala kommun (2012). *Plankarta 5 – Stadsodling*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/2747b62b4cb84081bce40fd187866815/parkplan-bakgrundskarta.pdf> [2020-05-28]
- Uppsala kommun (2014). *Uppsalas parker - Riktlinjer*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/9da79d457d9d4914bf4fe6a4760c7302/uppсалas-parker-riktlinjer.pdf> [2020-03-15]
- Uppsala kommun (2016a) *Uppsalas innerstadsstrategi*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/389166b720314347aabf052b8c37066a/uppсалas-innerstadsstrategi.pdf> [2020-03-23]
- Uppsala kommun (2016b). *Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun: Del A Huvudhandling*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/7d682210066f491ba5236651b03f253e/op-2016-del-a-huvudhandling.pdf> [2020-03-16]
- Uppsala kommun (2017). *Stadsodlingsåret 2017*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/kampanjsidor/stadsodlingsaret-2017/> [2020-04-06]
- Uppsala kommun (2019). *Regler för fritidsodling i Uppsala kommun*. Tillgänglig: https://www.uppsala.se/contentassets/6b31bb0e6e204e0c926ea8771065da5c/regler-for-fritidsodling-i-uppсалa-kommun_nov2019_webb.pdf [2020-05-27]
- Uppsala kommun (2020). *Odla i Uppsala*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/kultur-och-fritid/fritid/odla-i-uppсалa/#odlingsforeningar-i-uppсалa> [2020-05-27]
- Uppsala kommun (uå). *Kommunkarta*. Tillgänglig: <https://uppсалakommun.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=433046a19cad4bca9de9d92026a8835a> [2020-05-10]
- Van den Berg A., Custers M. (2011). Gardening promotes neuroendocrine and affective restoration from stress. *Journal of Health Psychology*, vol. 16 (1), ss.3-11. DOI: 10.1177/1359105310365577
- van Leeuwen E., Nijkamp P., de Noronha Vaz T. (2010) The multifunctional use of urban greenspace. *International Journal of Agricultural Sustainability*, vol. 8 (1-2), ss. 20-25, DOI: <https://doi.org/10.3763/ijas.2009.0466>
- Wesener A., Fox-Kämper R., Sondermann M., Münderlein D. (2020). Placemaking in Action: Factors That Support or Obstruct the Development of Urban Community Gardens. *Sustainability*, vol. 12 (2), ss. 1–29. DOI: 10.3390/su12020657
- White arkitekter (2019). *Att skapa förutsättningar för Stadsbruk – en handbok för kommuner*. Malmö: CA Andersson. Tillgänglig: https://whitearkitekter.com/se/wp-content/uploads/sites/3/2019/10/Att-skapa-f%C3%B6ruts%C3%A4ttningar-f%C3%B6r-Stadsbruk-En-handbok-f%C3%B6r-kommuner_l%C3%A5guppl%C3%B6st.pdf [2020-05-08]

Figurförteckning

Bilder

Bild 1. Fotografi med beskrivning av Korsningen Säbygatan/Knivstagatan.

Bild 2. Fotografi med beskrivning av Korsningen Säbygatan/Märstagatan.

Bild 3. Illustration med förslag på en större, gemensam odling vid Säbygatan/Märstagatan.

Bild 4. Fotografi med beskrivning av Akademiska sjukhuset.

Bild 5. Fotografi med beskrivning av Linnégymnasiet.

Bild 6. Illustration med förslag på en mindre pallkrageodling vid Linnegymnasiet.

Bild 7. Fotografi med beskrivning av Odinslund.

Bild 8. Fotografi med beskrivning av Vaksala torg.

Bild 9. Fotografi med beskrivning av Korsningen Rektorsgatan/Börjegatan.

Bild 10. Illustration med förslag på pallkrageodling vid Rektorsgatan/Börjegatan.

Figurer

Figur i. Karta över Uppsalas innerstadsgräns. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur ii. Karta över nya identifierade platser för stadsodling. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 1. Karta över befintliga och planerade odlingsplatser. Underlag av © Uppsala kommun (2012). Bearbetad av författaren.

Figur 2. Karta över Uppsalas innerstadsgräns. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 3. Karta över befintliga och planerade odlingsplatser. Underlag av © Uppsala kommun (2012). Bearbetad av författaren.

Figur 4. Karta över stadsdelar inom Uppsalas innerstadsgräns. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 5. Karta över Korsningen Säbygatan/Knivstagatan samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 6. Karta över Korsningen Säbygatan/Märstagatan samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 7. Karta över Akademiska sjukhuset samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 8. Karta över Linnégymnasiet samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 9. Karta över Odinslund samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 10. Karta över Vaksala torg samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 11. Karta över Korsningen Rektorsgatan/Börjegatan samt målpunkter i omgivningen. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Figur 12. Karta över nya identifierade platser för stadsodling. Underlag av © Uppsala kommun (2016a). Bearbetad av författaren.

Tabeller

Tabell 1. Uppsalas odlingsföreningar, kötider och antal medlemmar.